

No 14
1 9 3 5
30 s.

Edizione Giochi

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltm. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

Nr. 14

1935

SISUKORD:

EPa.: Sõjavastaste vaateid.

Helkki S.: Seitsmendat korda Helsingin Suojeluskuntapiiriga laskealal jõudu katsumas.

J. Tedersoo: Noorte kotkaste esimene üleriiklik üldlaager.

Ava Salu: Laskurklubi on tülse tugi lasketaseme tõstmisel allüksuses.

— Lendur, ta omadused ja väljaõpe.

H. Nahkur: Araablane ja tema hobune.

E. A.: Isamaa eest.

O. K.: Kaitseliitlane rännakul.

— Toimetusele saadetud kirjandus.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

*

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.

Telefon 451-89.

*

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,

1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

*

Kuulutuste hinnad: à üks lehekülge

teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti

häärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-

mised 60 kr.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 14

Tallinnas, kesknädalal, 31. juulil 1935

XI aastakäik

Sõjavastaste vaateid

Sõjakombed ja erapooletus

„Kaitse Kodu!“ võidupüha-numbris püüdsime näidata mõningate ridadega sõja ideoloogilist külge. Ent peab kinnitama, et niisama vana kui on teadlik sõja ülistamine ja õigeksmõistmine on ka selle hukkamõistmine. Täiesti vastupidiselt hindavad sõda juba vanad greeklased, nagu selgub Herodotose ja Herakliiti töist. Ka Rooma mõttetargad ja ajaloolased ei olnud ühes arvamisest küsimuses, hoolimata sellest, et seal peeti hastat (oda) omandusõiguse sümboliks. Samuti taoteli geniaalne väejuht ja riigimees Napoleon Bonaparte õieti rahusihte, kui uskuda ta vangipõlves kirjutatud mälestusi. Euroopa riikide tasakaalu küsimust, mis kerkis päevakorraks pärast kolmekümneaastast sõda, nägi Napoleon võimaliku olevat lahendada ainult riikide konföderatsiooni näol, kus inimesed koonduvad rahvusteks, ja sel teel Ameerika Ühendriikide või Greeka linnriikide liidu eeskujul saavutada tihedamat koostööd Euroopa rahvaste vahel. Oma mälestustes kahetseb ta, et ta püüded nurjusid, kuid ühtlasi kinnitab ta, et Euroopal ei jää siiski üle muud kui sellane konföderatsioon püsiva tasakaalu kindlustamiseks. Pärast Napoleoni-sõda algavad rahuapostlid energilisemalt kui kunagi varem mõistma hukka verepulmi ja propageerima rahuvaateid ja Euroopa konföderatsiooni kavu. Nimetame mõned tähtsamad neist. Nii õhutas 1813. aastal Saksamaal dr. Arnold Mallinckradt Euroopa riikide liidu loomist, et päästa rahvaid sõjakoledest. Aasta hiljem esines Karl Kraus kindlakujulise konföderatsiooni kavandiga, et vältida sõdu ja verevalamisi, mis viivad rahvaid tagasi aastakümneid ja isegi aastasadu kultuurilises arengus. Neile järgnes 1815. aastal W. Gayl'i kavand „Suure Euroopa konföderatsiooni loomise kohta“ (Sur l'établissement d'une grande Confédération européenne). Eriti radikaalsel seisukohal asub W. Gayl. Ta ei näe üldse olevat võimaliku Euroopa rahvaste arengu ega edaspidise olemasolu vana süsteemi juures. Kui rahvad tahavad kindlustada oma järeltulevale põlvele tuleviku, siis on hädatarviline täieline ümberorienteerumine rahvusvaheliste konfliktide lahendamisel. Sest sõda on toores jõud, aga mitte

õigus. Füüsiliselt tugevam võib alati lüüa maha nõrgema, hoolimata sellest, kas ta on ka moraalselt tugevam ja elujõulisem. Ajalugu näitab meile rahvaid, kes seisid palju kõrgemal kõigist teistest rahvastest, mitte üksi füüsiliselt võimeilt, vaid ka intellektuaalselt arenemiselt, kuid uppusid siiski oma pahede rappa ning tardunud moraalsesse tühjusse ja olid seepärast sunnitud andma aset teistele rahvastele. Rooma ja Bütsantsi ajalugu on õpetlik näide. Ainult sel rahval on õigus mängida osa ajaloos, kes kunagi ei kisu alla oma moraalselt tasapinda niivõrd, et ta kaotaks usu paremasse tulevikku, oma elujõusse ja ideaalidesse. Kui kultuurrahvad ei või me lubada, et rahvusvaheliste suhete ala on piiramatult omavoli ning füüsilise jõu aktide areeniks. Ei ole teist ala, millega puutuksid kokku tähtsamad inimkonna huvid, kuid ei ole ka teist tegevusvälja, mil omavoli ja toores jõud omaks suurema avaruse ja vabaduse. Maakeral allub kõik kindlaile seadusile, ainult rahvaste vahel ei tunne neid. Siin valitseb seaduste asemel seaduste puudumine, õiguse asemel omavoli.

Pikemalt peatuda eelpool mainitud autorite ettepanekute sisulise külje juures ei luba ruumipuudus, tööme ära vaid mõnesõnaliselt kokkuvõttes nende põhiideed. Samal ajal, kui need raamatud ilmusid rahva kätte, istus koos kuulus Viini kongress. Seal intrigeeriti, flirditi ja loodi „Püha liit“, kuid Euroopa põletavaimais päevaküsimusis ei saavutatud põhjapanevaid kokkuleppeid, nagu see on juhtunud tänapäevani kongressidel, kus on arutatud rahvusvaheliste sõdade küsimusi.

Londoni ajakiri „Globe“ tegi 1931. aastal ägedat kihutustööd rahvusvahelise kongressi kasuks, kes uuriks võimalusi, kuidas ühendada kogu Euroopa rahvastik ühise keskkorralduse alla, et kõrvaldada rahvusvaheliste tülide lahendamine sõja abil. Kümme aastat hiljem Victor Considérant, Prantsuse föderalistliku liikumise eest võitleja, arvustas teravalt oma kirjutisid riikide rippumatuse teooriat, nähes selles suuri mat kurja juurt rahvusvaheliste konfliktide tekkimises,

mis lõpevad verevalamistega. Tema arvates peaks olema igal mõtlejal riigimehel selge, et Euroopa riikide majanduslik liit ja koostöötamine viib rahvaid ainult edasi. Samal ajal avaldati Inglismaal ja Ameerikas analoogilisi mõtteid ning soovitati koguni kutsuda kokku kongress valitsuste esindajaist, kes looksid rahvusvahelise seadusandluse ja rahvusvahelise kohtukoja. Ent keskvalitsused ei pöörnud sellaseile ettepanekuile mingit tähelepanu. Sellest hoolimata püüsid sõdade vastased niisama kangekaelselt oma tööks pidamiste juures kui sõdade pooldajadki. Kuulus prantsuse kirjanik Victor Hugo avas 1848. aastal Pariisis rahusihiliste organisatsioonide kongressi paa-toslike sõnadega: „Saabub päev, millal sõda Pariisi ja Londoni, Peterburi ja Berliini vahel tundub niisama mõttetuna ja võimatuna nagu sõda Bostoni ja Philadelphia vahel. Saabub päev, millal Prantsusmaa, Itaalia, Venemaa, Inglismaa, Saksamaa — kõik meie mandri rahvused, kaotamata oma eriomadusi ja isikupärasust — ühinevad tihedaks liiduks kõrgeimas ühtluses ja üleeuroopalises vendluses. Saabub päev, millal näete kaht määratud gruppi, Ameerika Ühendriike ja Euroopa Ühendriike, seismas üheväärsel alusel ja ulatamas teineteisele kätt üle mere.“ Neist prohvetlikest sõnadest möödub varsti sada aastat, kuid Euroopa Ühendriikide idee on nihkunud kaugemale kui kunagi enne. Kõige pesuehtsam patsifistki ei sõanda praegusel ajal ilmuda avalikkuse ette nii kõlavalt valitud sõnadega, teades, et neil pole pinda ja et nad on paisatud tühja ruumi. 1867. aastal kutsuti kokku Genfis kongress, mille juhatajaks valiti kuulus Garibaldi. Kongress kutsus ellu „Rahu ja vabaduse eest võitlemise liidu“, kes hakkas välja andma sõjavastast ajakirja „Les Etats Unis d'Europe“. Ajakiri ilmus Saksamaal ja Prantsusmaal kuni 1888. aastani ning jäi seisma vähese poolehoiu tõttu. Hiljem hakkavad rahu-küsimustega tegelema ka rahvusvahelise õiguse uurijad — Inglismaal James Lorimer, Ameerikas Dudley Field ja Saksamaal prof. Bluntschli. Nad näitavad, et rahvusvaheliste konfliktide lahendamiseks on tarvis asutada rahvusvaheline senat ja saadikutekoda või vähemalt niisugune riikide vaheline asutus, kandku see missugust tahes nime, kes oleks suuteline lahendada Euroopa suuri poliitilisi küsimusi. Sõja mõistavad nad hukka kui vägivalla akti. Rahvusvaheliste suhete alasse astub iga rahvas kõigi oma individuaalsete huvidega, vaadetega ning püüetega, samuti nagu iga ühiskonna liige toob endaga ühiskonda kaasa oma võimised ja huvid. Kui sellest vaatepunktist vaadelda rahvaste ühiskonda, siis esinevad huvide võitlus ja vastastikused kokkupõrked möödapääsmata seaduste tegevusena. Sellased kokkupõrked on möödapääsmatud niikaua, kuni on selgitamata rahvaste omavahelise rahuliku tegevuse piirid, üldisel kokkuleppel kindlaks määramata igapäevase tegevuse vabaduse piirid ja leidmata üldine erapooletu aluspind riikide poolt kättepüütavate huvide paralleelseks arenemiseks. Rahvusvaheliste suhete alal peaks pääsma maksvusele ühiskondliku elu suur seadus, mida kirjanik Ihering formuleeris järgmiselt: „Igaüks elab maailmale ja maailm igapäevale.“ Mida enam rahvaid läbib teadmine,

et nende võimete ja jõudude täieline arenemine on võimalik ainult vastastikusel abistamisel ning teiste rahvaste õiguste ja elutingimuste austamisel, seda vähem juhtub nende huvide kokkupõrkeid ja seda vähem rikutakse nende endi õigusi. Kui inimkond saavutab ühe võidu teise järele väliste loodusenähtuste üle, kui ta sellega piirab hirmsate loodusenähtuste kahjulikkude mõju ning päästab oma elu ja varanduse, siis ainult selle tõttu, et väsimata juureldakse looduse seadusi, püüdes tungida nende sügavamaisse saladusisse. Sõja jumaldajad unustavad, et mida enam rahvad tunnevad isend, oma puudusi ning võimeid, mida enam juurdub neisse teadmine, et maailm on nende tarvis ja nemad maailma tarvis, seda suurema võimu omandavad nad oma kirgedele, mõtete ja tegevuse üle. Hoolimatus sellaste eluliste küsimuste vastu, enese huvide absoluutne esiletõstmine rahvusvahelises elus, teiste õigustest tahtlikult mittearusaamine — need on meie ajal sõja peapõhjused. Suure usinusega ja hooliga uuritakse orgaanilise maailma väiksemaidki avaldusi, väsimatu tähelepanuga jälgivad mõned loodusteadlased taime iga tolmuterakest, aga rahvusvahelisi elunähtusi loetakse veel tänapäevani mitte väärt olevat, et neid õpitaks igakülgsest tundma ja ära määrama. Ei ole kahtlust, et praegu Euroopa rahvad paremini tunnevad üksteist kui eelmistel aastasadel, kuid ühist keelt ei leita rahvusliku antagonismi pärast, mis on viimasel ajal eriti kenkinud esile kõiksuguste tõuteooriate ja rahvusliku missiooni miraaži tõttu. Iga rahvas kujutab endast isiku, kellele on antud looduse poolest nii andeid kui ka paheid, mis avalduvad kultuurilisis püüdeis ja poliitilises korras. Teatud rahva iseloomulikud omadused on tema eduka arenemise pandiks või vastupidi. Osa, mida üksik rahvas maailma ajaloos etendab, ei olene mitte ükski geograafilisest asendist ja kliimast, vaid palju rohkem kultuurilise arenemise kõrgusest ja moraalsest tasapinnast. Ajalugu tunneb palju rahvaid, kelle geograafiline asend polnud halb ja intellektuaalne arenemise tase mitte madal, kuid kes on siiski kadunud ajaloo arenilt. Neil puudus moraalne jõud ja oskus korraldada oma elu nii, et see oleks neid viinud läbi katsumise aegadest ja hädadest paremasse tulevikku. „Ei ole midagi tähtsamat elus kui täpselt ära määrata vaatepunkti, millele truuks jäädes peame mõistma, juurdlema ning harutama kõiki asju.“ Need kuulsad strateegi sõnad ei ole maksvad mitte ükski sõjas, vaid ka rahvaste elus. Igal rahval peab olema oma kõrbeline vaatepunkt, millest ta ei taandu, vaid püüab saada aru ja mõista teisi rahvaid.

Ajaloo kogemused kinnitavad, et tülid rahvaste vahel on loomulik asjade käik. Seepärast esinebki sõda sellase ajaloolise tõsiasjana, mida on võimatu eitada. Ent hoolimata sellest, et sõjad on kestnud inimkonna algusest kuni tänapäevani, pole sõja pooldajad ega vastased leidnud ühist teed sõjaõiguste ja seaduste kohta. Siin on vaated diametraalselt vastupidised. Proudhon ütleb, et sõda on „jõu protsessuaalsete seaduste kogu“, kuna Emile de Girardin nimetab seda „mõrtsukatööks ja varguseks, mida rahvad panevad toime oma valitsuste käsul.“ Kõik katsed

määrata ära riikide vahel sõjaseadusi ja -kombeid pole annud kuigi suuri tagajärgi. Konverentside istungeist selgub, et riigid püüavad luua rahvusvahelisi kohustusi, mis kitsendamata neid endid viiksid vaenlase sõja ajal raskusisse. Pealegi kannatab sõjaseaduste aktsepteerimine samu puudusi, mis rahvusvaheline seadus üldse. Riikidevahelised suhted on rajatud täielise rippumatuse ideele. Nad ei või tunnistada enda üle kõrgemat seadusandlikku ega kohtulikku võimu. Nad on ise suurimad võimukandjad ega allu kõrvalisele autoriteedile. Siit selgub, et rahvusvahelisi seadusi saab panna maksma ainult vastastikusel kokkuleppel. Sellaseid kokkuleppeid on raske saavutada, sest riikide huvid on harilikult üksteisele vastukäivad. Siin ei saa seadusi vastu võtta häälteenamusega, vaid on tarviline kõigi osaliste täieline kokkulepe. Kõige hullem on veel see, et isegi vastuvõetud lepinguist ei peeta kinni, nagu me seda maailmasõjas küllalt nägime. Kolmekümneaastast sõda peetakse üheks koledeimaks, kuid võib kinnitada, et moodne sõda brutaalsuselt ei anna põrmugi järele endistele. Mootorite, kemikaalide ja lennukite sõda on niisama palju kardetav tagalale kui rindele. Tagalas ei asu enam rahulikud elanikud, keda kaitsevad rahvusvahelised sõjakombed. Seda enam, et moodsas sõjas rinne ja tagala on tihedasti seotud ja üksteisest sedavõrd sõltuvad, et neid peaaegu ei saagi eraldada. Sest me teame, et juba maailmasõja ajal ei sõditud mitte üksi kaevikutes, vaid peaaegu rohkem keemia-laboratooriumides ja tehnilistes katsekodades. Samuti teame, et maailmasõja ajal pääsis maksvusele tõekspidamine, et igasugune kahju, mis on tehtud vaenlastele, on õigustatud, sest ta nõrgestab teda. Üksikasjaliste faktide esiletoomine viiks pikale, piisab, kui juhime tähelepanu sellele, et mõned sõdijaist riikidest uputasid erapooletute riikide reisijate-laevu ühes reisijatega, kartuses, et need võiksid vedada vastasele sõjavarustust.

Blufiks osutus ka erapooletuse printsip, mida on austatud vanade traditsioonide kohaselt ja millest on peetud kinni. Belgiat ei päästnud sõjast igivana erapooletus. Ainult Šveits suutis hoida alal neutraliteedi, ja ainult sellega, et ta hoidis ligemale 300 tuhat meest püssi all. Tõsi, väikeriikidel puudub maailmapoliitiliste sündmuste lahendamiseks tarviline füüsiline jõud, kuid pealtvaatajaks ja rahulikeks vegeteerijaiks ei saa jääda nad siiski, sest ka neutraliteet nõuab tugevat kaitset.

Olgu siinkohal mõni sõna Eesti erapooletusest. Meie välispoliitika on sihitud algusest peale erapooletusele. Eesti maapäeva vanematekogu ja maavalituse poolt 24. jaanuaril 1918. aastal välisriikidele adresseeritud memorandum punkt 1 kõlab: „Eesti oma loomulikkudes piirides, mis tarvilisel korral määratakse referendumi kaudu, peab olema otsekohe kuulutatud demokraatlikuks vabariigiks. Eesti vabariik peab olema kuulutatud erapooletuks maaks ja selleks tuleb tal nõutada välisriikide rahvuslist tagatist.“ Samuti kõlab Eesti-Vene rahulepingu 5. artikkel: „Kui

Eesti alatine neutraliteet rahvusvaheliselt tunnustatakse, siis kohustub Venemaa ka oma poolt seda neutraliteeti pidama ning selle neutraliteedi alalhoidmise tagamisest osa võtma.“ Rahvasteliit tahtis kaotada igasuguse neutraliteedi, sest ta oli algusest peale liitriikide asutus, kes tahtsid pidada ka edaspidi end rahvusvahelise elu juhtideks. Kes oli päri liitriikide ideedega, sellele võimaldati pääs Rahvasteliitu. Ja kes seda mitte ei tahtnud, sest Rahvasteliit tundus olevat tol ajal ainus julgeoleku kindlustaja?

Rahvasteliidu pakti 10. artikkel kõlab: „Liidu liikmed kohustuvad austama ja igasuguse kallaletungi eest hoidma kõigi liidu liikmete maa-ala puutumatus ja maksvat poliitilist iseseisvust.“ Seda täiendab art. 11: „Iga sõda või sõja hädaoht, ükskõik, kas ta otsekoheselt puudutab mõnd liiget või mitte, on kogu liidu asi ja liit peab võtma tarvitusele kohaseid abinõusid rahvaste rahu kaitseks.“ 16. art. kinnitab veel, et riik, kes alustab sõjategevust ühe liidu liikme vastu, satub samasugusesse vahekorda kõigi teiste liidu liikmetega. Sellest peab järeldama, et Eesti, astudes Rahvasteliitu liikmeks, luges end liidu sõjaliste kohuste kandjaks. Nii siis mitte enam erapooletuks. Ent Rahvasteliidu sõjakus hakkas varsti kaduma. Esimese hoobi sellele andis Ameerika eemalejäämine. Juba 1921. aastal võetakse vastu täiendav seletus 16. art. kohta: „Ta annab ainult võimaluse võtta ette sõjalisi akte või kuulutada end sõjaseisukorras olevaks pakti murdnud riigiga; kuid Rahvasteliidu pakti vaimus seisab hoiduda sõjast ja seada rahu jalule majandusliku survega.“ Asi muutub järjest problemaatilisemaks. 1923. a. võetakse vastu resolutsioon art. 10 kohta: „Iga riigi konstitutsioonilisel valitsusel on õigus otsustada, mil määral ta on sunnitud kindlustama oma kohustuste täitmist sõjalise jõuga.“ Tahtmata peab sellest saama aru nii, et välised aktsioonid jäävad igal juhtumil riigi enese asjaks ja Rahvasteliit ei saa neid millekski kohustada. Rahvasteliit ainult jälgib rahvusvahelist elu ja võib tarbekorral lüüa sekka nõu või sooviavaldusega, kuid see on ka kõik. Eriti ilmnes Rahvasteliidu võimetus ja tahtepuudus Hiina-Jaapani tüli puhul, kus Rahvasteliit ei teinud midagi peale mõningate tühistate sõnade.

Me nägime, et on teoretiseeritud sõdade vastu ja poolt, on murtud piike rahvusvaheliste sõdade õiguste ja seaduste pärast, kuid sõjad kestavad ja vastuvõetud seadused maksavad ainult konverentsidel ja sõja ajal neile, kes neist tahavad pidada kinni. Seepärast arvame meie, et erapooletus ei ole veel enesekaitse. Kui omal ajal leidis hääl, kes mõistsid hukka Eesti-Läti kaitseliidu lepingu, põhjusel, et see rikub Eesti neutraliteeti, siis võib arvata, et nad nägid ainult neutraliteedi ilusat teoreetilist külge. Loomulikult ei saa välisesel riigil, kes asub oma loomulikes piirides, kunagi olla agressiivseid plaane, kuid ta ei pea kunagi unustama enesekaitset.

EPa.

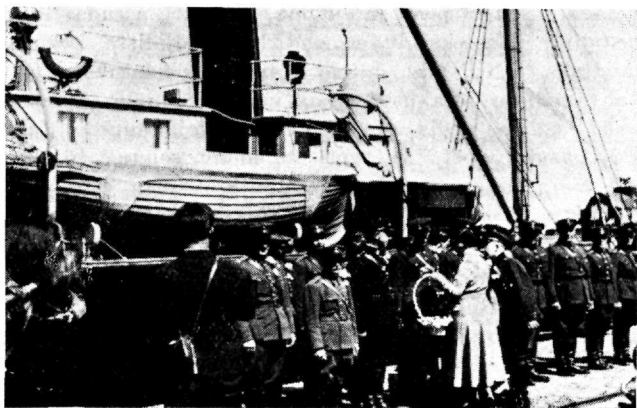
Geitsmendat korda

Helsingin Suojeluskuntapiiriga

laskealal jõudu katsumas

Päikesepaistene ilm ja vaikne meri töotavad head reisi ja laskevõistluste kordaminekut. See kõik tõstab laskurite tuju, kui reedel, 12. skp., a.-l. „Sekstant“ Tallinna sadamast algab reisi vennasrahva pealinna, Helsingi, poole.

Laskureid saadab sadamas kogukas kaitseliitlaste pere eesotsas peastaabi ülema kol. Balderiga; on ka laskurite perekonna liikmeid. Naiskodukaitse kinnitab iga laskuri rinda lilli. Meeleolu on tõsine, sest eel-

Ärasõidul Tallinna sadamast

olev jõukatsumine ei ole kerge, kuid võttes arvesse meeskonna seniseid tulemusi on lootusi võita.

Veel viimased tervitussõnad, reisi kordaminekuks head soovid, ja juba jääb sadamasild kaugele.

Vaevalt märgatavalt õtsutavad lained laeva, kui jõuame Nais- ja Aegna saare vahelt laiale merele. Kaovad kodulinna kõrgeimate tornide tipud ja lõppeks vajub kodurand aeglaselt merre. Varsti ei seleta silmapiiril muud kui paari-kolme kaugele matkava laeva suitsu. Truudeks kaaslasteks merimatkaale jäävad vaid kajakad, kes saadavad hoolega laeva. Üks nooruke lind ei jõua nähtavasti reisi oma jõul teha kaasa, vaid laskub masti tippu. Aeg-ajalt, laeva kõikudes, lehvitab ta seal tiibu. Mitu korda kihutavad kadedad kaaslasted teda sealt, teinekord heidab mõni laskur midagi söödavat merre. Siis tõuseb lind kisades lendu, häälitsedes väikese lapsena. Peagi näeme teda jälle vanal paigal, masti tipus. Nii jõuab kajakas meiega koos Soome, olgugi „jänesena“. Alles Helsingi sadamas seltsib ta teistega ja lahkub laevalt.

Kell näitab viendat pärastlõuna-tundi, kui tulelaev „Helsinki“ jääb seljataha. Laeva masinad vähen-

davad käiku, muidu jõuaksime liiga vara päralt. Kaugelt tuletorni juurest ilmub saarekese nurga tagant väike hall kogu, mis kiiresti, vahulainet ees tõstes, kihutab meie poole. See on merekaitseliidu paat, kes on tulnud meid tervitama. Meeskond rivistub laevale ja tervitab möödasõitvaid soomlasi. Mootorpaat kihutab lipuga tervitades meist mööda ja pöördub siis meie kiilvette, kuni Helsingi sadamani.

Sadamasilal on rivistunud vennasrahva laskurid. Paljud sõbralikud näod naeratamas. Kärata liigub „Sekstant“ sadamasilla ääre. Maleva meeskond on rivistunud laele ja maleva pealiku käskluse järele tervitatakse Soome laskureid. Orkester mängib tervitusmarssi. Astub ette piiripealik ev. Eckholm, otse laeva ääre, ja tervitab eesti meeskonda. Maleva pealiku eesotsas sammuvad laskurid maale ja rivistuvad silalale. Lubatakse tervitada sõpru. Nüüd sajab tervitust, käepigistust ja hüüdeid igalt poolt. Igal mehel on 7—8 võistlusaasta kestusel kogutud hulk sõpru. Paari aasta lahusoleku järele ei ole üksteist unustatud.

Hanereas läbistame tollihoone. Kontrollitakse ainult püsside numbreid. Siis istutakse omnibustesse. Kel on isiklikke sõpru, need sõidutatakse sõprade poolt autodes öökorterisse. Korterisse asutakse Tapiola hotelli Simonkatule. Kahele laskurile on määratud üks tuba. Kuid ega aega palju üle jää. Kiire korraldamine, „reisitolmust“ puhastamine ja juba ootab õhtueine ohvitseride kasiinos. Laskurid on kutsunud õhtueinele peakonsul härra mäenõunik Kohlemainen. Õhtueinest võtab osa ka Eesti saadik Soomes, härra minister Rebane, härra senaator Louhivuori ja teisi laskurite sõpru. Härra mäenõunik annetab oma tööstusest laskeauhinnaks suure kristallvaasi, missugune võetakse vastu tänuga. Lastakse elada laskesõpruse mõtte esimesi algatajaid ja õhutajaid — härra Louhivuorit, kauaseid laskesõpru härrasid Autost, Varpulat j. t. Ka eestlasi, mitmekordseid kaasvõitlejaid, tervitatakse. Kui tervituskõned on öeldud ja keha kinnitatud, minnakse ööpuhkusele.

Järgmisel hommikul algab heas meeleolus sõit Helsingin piiri laskeraja poole. Rada asetseb linnast umbes 14 km eemal. Lastakse relva „sisse“, samuti proovitakse tagajärgi kujude pihta. Soomlased demonstreerivad meeskonna tegevust lahinglaskmisel. Sellele järgneb ühine lõunasöök laskerajal. Linnasõit ja veidi puhkust. Siis asume autodele, et sõita Tuusulasse külastama sealset kaitseliidu pealikutekooli. Kool asub umbes 30 km Helsingist, looduslikult kaunis kohas järve kõrgel kaldal. Pealikutekooli juhataja majuri Forsberg tutvustab laskureid kooli ehitustega.

Eriti palju on õppida alles hiljuti ehitatud uuest koolihoonest. Sisseseade ja ruumid õppetegevuseks vastavad kõigiti uuema aja nõudeile. Maja allkorral on köök elektri-keeduabinõudega ja -sisseseadega. Ruumikas söögisaal. Lahke pererahvas oli näinud ette ka tubli „soome sauna“. Riietatakse kiiresti lahti ja — sauna. Paar kapatäit kalja kerisele, niisama palju tulist vett, ja siis läheb lahti kõva vihtlemine. Pererahvas ise vihtleb kaasa. Saunaleilist otsekohe uksest

Teel laskerajale bussiga

järve ujuma ja siis tagasi. Ka selles saunas ei jää eesti poisid maha soomlastest. Mitu korda leilis ja järves end uhtunud, lähevad kõik kinnitama keha. Ohtusöök on nähtud ette koolihoone uues söögisaalis ja valmistatud koolis kursusel olevate lotade poolt. Sauna ja raske päeva järele maitseb söök eriti ja ülihästi. Söögi ajal saabub kurb teade, et üks kaitseliidu peastaabi pealikuist, kes eesti laskuritega pidi kava järgi olema kaasas, on surma läbi lahkunud. Pealikutekool ja peastaap on kaotanud oma parima pealiku eversti Rihiniemi. Maleva pealik major Lints avaldab soomlasile nende raske kaotuse puhul kaastundmust. Vaikses leinas mälestatakse lahkunut. On juba hiline õhtu, kui külalised soovivad lahkele koolilemale head ööd.

Huvitavaiks kujuneb sõit tagasi. Osa uuest teest Helsingisse on juba valmis. Seal näitavad autod kena kiirust, kuni 100 ja rohkem kilomeetreid tunnis. Paisatab silma eriti rohkesti jalgrattureid. Kuid raske on teha vahet mees- ja naisratturi vahel. Soomes on nähtavasti kombeks rattasõidul riietuda ühesugusesse dressi. Mehel kui ka naisel on ühtmoodi golfipüksid ja trikoo. Nii oli neid sadasid näha sõitmas mööda teed.

Kaunis on Soome künklik ja mäginne maastik, vaheldudes järvedega, eriti päikese loojangul. Siis helgib puude vahelt matkajale vastu kulda ja hõbedat. Vahest muutub kõik veripunaseks. Ootamata oled kaljurüngaste vahel pimedas. Ainult kõrged kuused mõlemal pool teed kiigutavad latvu. Visa peaks olema

selle rahva hing, sest loodus ise nõuab siin visadust. Kõva kalju, sellel vaevalt mõni sentimeeter mulda, ja kasvab kõrge-kõrge kuusk. Ka vili on lopsakas. Nii toidab kivine pind oma rinnal, visalt küll, aga siiski toidab. Ei ole ime, et ka rahvas on sitke. Naljatas tühendavad eesti laskurid soome velledel: „Ei ole teil tarvis majale teha alusmüüri, kõik jääb kindlale kaljule.“ — Väsitab tublisti see sõit ja uni võtab varsti oma hõlma.

Hommikune kohv virgutab ja tõstab lootust tubliks võistluseks. Püssid puhastatud, kohad kätte näidatud, ja juba kõlab tulejoone kohtuniku Virtase kõlav „ampumine vaba“. Tähendab, võib alata proovilaskudega. Meie laskurite juures on märgata veidi närvlikkust. Vanameister Passup ei leia kohe oma lauda ja laseb paar proovilasku võõrasse lauda. Raavik kirub ja nihutab närvlikult kirpu. Pikkamööda rahunevad kõik ja juba algab esimene seeria. Soomlastest hakkab nihkuma esikohale Vicksten, kes saavutabki selles vahetuses lõpuks 183 silma. Otse tema kannul püsib eestlane Pikson, kes jääb napilt 180 silmaga teiseks. Algab järgmine vahetus laskmist. Tallinna malev on jätnud oma paremad mehed teise vahetusse. Silberil esimeses seerias tekib üks seitse ja paar kaheksat. 43 silma, ei ole hea ega ka halb. Tederil on esimene seeria ka samasugune. Teine seeria parandab juba veidi seisukorda, kuid 183-ni jääb veel „sikutada“. Teder lisab juure, saavutades 47—48 seeriat, Silber on ka kannul 47—48 seeriaga. Kohtunikud leiavad paar silma juure ja juba kuulutatakse tagajärg: Teder — 186 silma. Teine — Vicksten — 183 ja kolmas — Silber — 182 silma. Neljandaks tuleb vahele jällegi soomlane Veckström — 181 silma, ja viiendaks jääb eestlane Pikson saavutatud 180 silmaga. Paistab, nagu peaks võitma Tallinn, kuid tagajärgi lähemalt kontrollides selgub, et „sabamehed“ on lasknud alla oma harilikku normi ja sellega tekitanud 5-silmalise kaotuse. Alla normi laskureid on viis, seega on saavutatud vähem umbes 50 silma. Kümme parimat meest kummaltki poolt astub nüüd võistluse vahetatud relvaga. Oma püssidega saavutame mõnekümne-silmalise edu, kuid soome püss on sihiku sead-

Eine laskemajas

mise tõttu raskem käsitada ja nõuab harjutamist kordumiseks, seetõttu pääseb võidumeeste hulka kõigest kolm eestlast: vanameister Passup, Silber ja Teder. Teised jäävad kaugemale. Kokku võttes võime olla uhked, et lõpuks oleme jõudnud järele oma õpetajaile. Need viis silma ei ole halvemini laskmise tunnuseks, vaid pigem ebaõnnestumine. Ka ei ole veel kõik laskurid võrastes oludes oma närvide ja relva üle peremehed. Samal ajal, kus maleva laskerajal, Mustamäel, tuleb lasta pehmes liivas, pidid laskurid Helsingis kõvalt aluspõhjalt katsuma saavutada sama, see aga nõuab harjutamist ja harjutamist. Relvad ja laskemoon olid seekord täiesti võrdsed. Võib-olla andis ehk veidi juure tuule tõttu suuremalaenguline soome padrun. Kuid see vahe ei ole mõõduandev, vaid maksev nooremate laskurite juures kirbu nihutamisel. Veel veidi tööd asendite silumisel, rohkem võistluskojemusi ja närvide karastust, ka meeskonna sisemist kokkuliitumist ja ühtesulamist, ja võime olla väga kardetavaiks võistlusnaabreiks oma õpetajaile. Ka praegu ei oleks olnud tarvis muud kui kahe mehe laskmist oma hariliku tasapinna piirides ja tagajärjena saavutatuks 10-silmaline edu. Peab ütlema, et mõlema linna meeskonnad on jõudnud piirini, millest sõjapüssiga palju üle ei saa, või olgu siis, kui relvad muutuvad. 180—186 silma on suur saavutus.

Palju huvi pakkus lahinglaskmine või, nagu soomlased seda nimetavad, maastoammunta (maastikul laskmine). Tallinna ümbruses oleks sellast laskmist raske teostada lausmaastiku tõttu. Küll võiks seda aga mägisel Lõuna-Eestis. Soomes on mägede tõttu asi vägagi lihtne. Kusagile mäenõlvakule, metsaveerule jne., kus mägi on märkide tagaseljaks, võib kujud seada üles ja algal laskmine. Tulistatakse samasuguses olukorras nagu tegelikult lahingus. Nii oli ka käesolev võistlus mitmes kohas, kas üle maantee või talu põllul, ja talurahvas vaatas pealt. Märgid olid metsa ääres, kraaviveerel jne., kust tõesti vaenlase ahelik ka tegelikult võib ilmuda. Meil oleks see kuulide kauge lennu tõttu raskem korraldada. Ei ole mäe kaitset. Laskevõistlus teostus 11-mehelistes gruppides, vahelduvalt eestlased ja soomlased. Lõunasõõgi järele laskerajal viidi laskurid mõni kilomeeter autodel edasi. Käsklus: autodest välja, püssid ja padrunid kaasa, muu kraam jääb autodele. Otse maantee ääres loetelevad mehed gruppidesse ja esimese grupi juht viib oma mehed järjestikku kümnekond meetrit edasi, talu põllule, mäeküljele. Seis! Laadida kolm padrunit! Aega kohale minekuks 2 minutit! Tulejoon on märgitud punaste lippudega äärtel! Kohale! Mehed tõttavad pooljoostes kohale mäeseljandikule. Künkale jõudes silmadki 100—150 m eemal kraavi kaldal põllu ääres kujude ahelikku. „Metsaveerul kraavis ahelik! Tuld!“ kõlab käsklus, ja ragin läheb lahti. Vile. Näidatakse tagajärgi. Esimesel kohal on eestlased niisama tugevad kui soomlased. Juht korraldab meeskonna kolonni ja algame liikumist. Ligi kilomeeter tuleb sammuda mööda külateed, kuni jälle uus

kohtunik käseb seis! Samad käsklused, ja põllul heinaküüni ääres kraavis silmame kujusid. Niisuguseid tulistamiskohti on kokku 5. Kogusummas tuleb enne kääia 4—5 km, kuni kõik viis lahingut on tehtud läbi. Vanameister Passup kui kõva jahimees ja maastikul alatine viibija tuleb 17 tabamusega eestlastest esimeseks. Soomlase tabamused on 18 tk. Tallinna laskureid segab künklik maastik, mis kauguse hindamises tekitab eksitust. Vaatad mäe otsast alla, kujud 125—150 m peal, aga võta näpust, on hoopis 200, mõni meeter ülegi. Omajagu huvi pakkus see laskmine just selle tõttu, et seda võib korraldada mitte laskeväljal, vaid keset asulaid ja võimalikus tegelikus olukorras. Veidi puhanud, ja juba vuravad autod Helsingi tagasi.

Auhindade väljaandmine on korraldatud „Kaivuhuones“, umbes rannasalongi taolises asutuses. Lühikesel tervituse järele jagatakse auhinnad. Eelmistest auhindade jagamisest läheb käesolev lahku selle poolest, et seekord ei võta soomlased enam üksi vastu auhindu, vaid juba vaheldumisi — eestlane, soomlane jne. Ainult lahinglaskmises on esikohtade enamus soomlasil. 6 eestlasele annetakse ka soome Ansioristid ja medalid, teenete eest Soome kaitseväele. Aktusele järgneb õhtusöök samas „Kaivuhuones“, mis kestab varavalgeni.

Hommikul jääb linnas viibimiseks aega mõni tund ja kell 1300 lahkub laev soomlaste soojade järelehiüete saatel Tallinna poole. Ilm on niisama päikesepaistene ja tuuleta kui Soome sõites. Isegi vana tuttav kajakas ilmub tuletorni juures mastitippu, et sooritada kojureisi. Seekord on ta aga ebaviisakas ja siputab meeskonnale ülalt märga kaela. Selle eest häirivad laskurid teda masti raputades ja tipust minema peletades. Kisab siis, aga veidi aja pärast ilmub uuesti vanale kohale. Järgmine kord töötame teda mitte enam võtta kaasa, kui ta on veel ebaviisakas. Peagi paistavad jälle vana armsa kodulinna tornid. Kella 1800 paiku sildub laev sadamas.

Kokku võttes peab ütlema, et oli suur vahe esimese ja käesoleva sõidu vahel. 1927. aasta oktoobrikuus ilm oli tormine, võistluste vahe meie kahjuks ligi paarsada silma. Nüüd ilm päikesepaistene ja tasapind mõlema maa pealinna laskureil ühesugune. Kui 1927. a. oli väga ja väga palju õppida, vaadata laskeriistade kauplustes, küsida ja pärida, siis nüüd vaevalt mõni külastas sellast laskeriistade ja -moona erikauplust. Osteti vaid midagi mälestuseks kaasa. Edaspidi vist laskealal enam teineteiselt palju õppida ei ole, aga sisemist lähenemist ja relvavendluse süvendamist annavad need võistlused väga palju, eriti säärasel maastikul lahinglaskmised, kus soomlased ja eestlased on ahelikus kirju reana, ühise käskluse all. Siin on rohkem kui paljas punktilaskmine, sest see arendab palju ühiseks tegevuseks võimaliku ühise vaenlase vastu. Seda need laskevõistlused oma algidus ka taotelevad.

Heikki S.

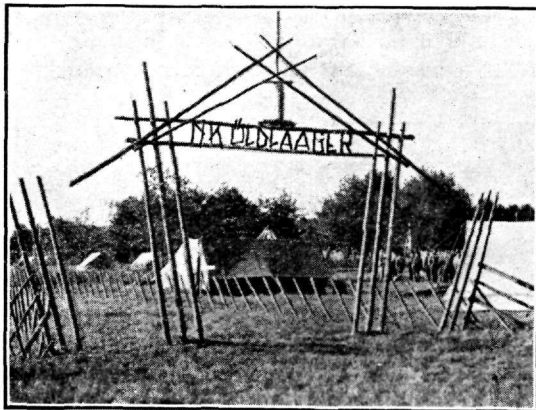
Noorte kotkaste esimene üleriiklik üldlaager

Pirital 19.—24. juunini

Koos kaitseliidupäeva ettevõtetega peeti Tallinna külje all esimene suurim noorkotkaste laager — esimene üldlaager. Suurettevõte on nüüd juba õnnelikult seljataga, jääb vaid üle panna kirja mõningaid jooni nende päevade mälestuseks ja teha mõningaid kokkuvõtteid.

Arvatavasti kerkis nii mõnelgi kõrvaltvaatajal küsimus, et miks on see laager jälle esimene? Paljudel on meeles suured noorte kotkaste laagrid, mida peeti üleriiklikus ulatuses — ja nüüd jälle esimene. Esimene noorte kotkaste laager peeti juba 1930. a. suvel, millal noored kotkad veel puudusid (organiseerimine algas novembris samal aastal) ja millisest laagrist võtsid osa peale kaitseliidu juhtivate jõudude need vanemad tegelased, kes olid kandidaatideks loodava organisatsiooni juhtivatele kohtadele. Sellele järgnes kolm üleriiklikku õppelaagrit — 1931. a. Jänedal, 1933. a. Viimsis ja 1934. a. Elvas. Õppelaagrite sarjas on need laagrid ka sellases järjekorras nummerdatud. Nendest laagritest lubati võtta osa vaid juhtidel — nii nooremail, salgapealiku abist alates, kui ka vanemal. Sellest laagrite seeriast erinevalt astus kokku esimene üldlaager kaitseliidu 10. aastapäeva pühitsemise ettevõtetega üheaegselt, ühtlasi noorkotkluse viienda aastapäeva tähistamise eesmärgiga, millest lubati võtta osa kõigil soovijail noortel kotkastel. Väikesi piiramisi tuli siiski võtta ette — laagrisse soovijate arv paisus niivõrd suureks, et kasutamiseks saadavate telkide arv ei oleks kõiki mahutanud.

Üldlaagrite korraldamine on üldiselt pidulikku,

Noorte kotkaste üldlaagri peavärv
Nmgr. R. Lahi kavand

suursündmuse ilmet kandev. Vastavalt sellele on ka laagri tegevusprogrammid sootuks erinevad — malevad oma esindusmeeskondade laagritega (all-laagritega) tegutsevad üldiselt omaette, olles seotud vaid suuremate ettenähtud pidulikkustega. Käesolevas, Piritas,

Laagri pealiku esimene raport peavanemale
kindral J. Laidonerile laagri avamisel

laagris olid neid ettevõtteid ühishõimlemise etteaste Kadrioru staadionil ja Vabaduspäeva paraad Vabadusplatsil. Loomulikult on ühised harjutused-ettevalmistused nendeks esinemisteks ja laagri igapäevased tseremooniad. Veel oli Piritas laagri toitlus- ja ehitusmaterjalide korraldus üldine-ühine. Sellase korralduse juures on laagrist osavõtjatele poistele rohkem võimaldatud tutvumine ja sõpruse sõlmimine teiste malevate liikmetega. Viimase eesmärgi taotlemisele aitavad kaasa võistlused, milliseid oli ka ette nähtud üsna mitmeid. Lubatagu ühtlasi selle eesmärgi taotluse tulemuste kohta teha paar arvustavat märkust. Tulemusi ei saa eitada, kuid kõik ei läinud nii hästi kui oli kavatsatud. Aeg kippus jääma liig väheseks, sest laagri neljast täispäevast oli ikka pool päeva suurem osa laagri koosseisu linnas ülesandeid täitmas (võimlemised-harjutused, paraad), kuna teisest osast päevast kulus osa võistlusteks ja laagri korraldamise

töödeks. Iseendast oli väga ilus näha poisse alaliselt töö juures askeldamas, mis ju ka on ääretult suure tähtsusega ja eeskuju andmise mõttes tervitatav, aga võib arvata, et mõned poisid ehk ei saanud kogu laagrit läbigi vaadata ja seega võiks neil mõni õpetlik asi teistest all-laagritest jääda nägemata. Nende ridade kirjutaja, kes oma ülesannete tõttu pidi enam-vähem iga päev viis korda kõik all-laagrid läbi jalutama ja kõiki laagri ettevõtteid jälgima, võis laagri lõpul vastavate alljuhtide suust kuulda mõndki ilusat uudisettevõtet kiidetavat, mida ta jalutuskäikudel all-laagris ise ei olnud näinud. Ja käsutusse antud virgatsite teadmisi jälgides selgus sageli, et väike pesakotkas ei olnud teadlik sellest, kus asub teatud maleva all-laager või nõutav laagri-asutus. Peab arvestama seda, et laager oli ulatuselt vaid mõnikümmend meetrit vähem kui kilomeeter, ja 15 all-laagri põhjalik läbivaatamine nõuab üksikisikule mõnedki tunnid, poiste suurele hulgale aga seda rohkem vaba aega. Õpetus on lihtne — edaspidi peab olema vaba aega rohkem, kust ka all-laagrite korraldused ei tohi oma tööde läbiviimiseks noorte vabadust juurest noppida. Seda ei tohi lubada ka võistlusinnu õhutusel.

Laagri enda vaatlusele asudes võib julgesti ütelda, et siin suudeti ära teha palju head ja väärtuslikku tööd. „Kajas“ kirjutab üks noorte juhte: „Asjatundjad ei suutnud laagrit küllalt kiita. Kõik läks nagu nõõri mööda. Siin ei olnud enam tegemist algava organisatsiooniga, kes otsib ja kobab, vaid kes iseteadvalt ja julgelt sammub oma teed... Noorkotkad on kiirelt arenenud. Viimisi õppelaagrist Pirita laagriini on ainult kaks aastat, aga vahe on määratu suur. Töökus ja tööoskus on hoopis teine. Arenenud on silm ja käsi... Tõusnud on distsipliin ja puhtusepidamine.“ Selle väljavõttega kirjutusest võib täieliselt ühineda. Need rohkesti 1250 noorte kotkaste organisatsiooni liiget näitasid, et võime tulla kokku märgatavalt suuremateski hulkades ja tulla toime märgatavalt suuremategi ettevõtetega, kuivõrd välised olukorrad nende läbiviimist ei takista. Vahest ühes asjas oleme veel ära rippuvad: toitlustamise küsimuse lahendamist meie suur-

Laagriavamise suurriivi. Paremalt: peavanem kindral J. Laidoner, laagri pealik J. Tedersoo, kalitüli k. t. kol. Balder ja laagri vanem kindral J. Soots

tes ettevõtetes on alati tänuväärset aidanud lahendada naiskodukaitse — kord aga peame ise suutma end toitlustada suuretegevõtteis samuti nagu praegu seda juba teeme väiksemas laagris. Kuid seni ja ligemas tulevikuski veel on ajaküsimus alati seda takistamas. Poiste endi eemaletõmbamine otsesest noorkotkluse programmilisest tegevusest, kus laagripäevad alati juba niigi on tunni ja pooltunni viisi loetud, sunnib kasutama välist abi. Poisid ise aga ei tuleks nii kiiresti ega täpselt toitlustamisega toime kui vilunud naiskodukaitsjad.

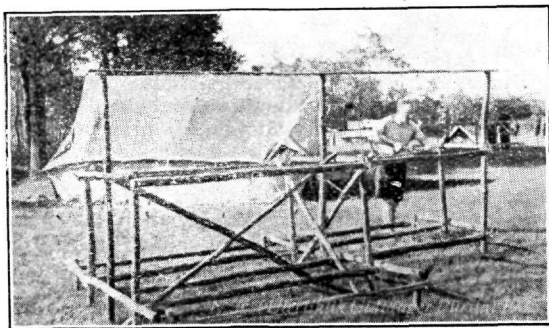
Üldlaagri ehituste ala andis ilusa pildi. Pioneeritööde oskust on poiste juures hoolega arendatud ja sel alal teenisid poisid mitmete asjatundjate kiitust. Selle ala hulka tuleb võtta ka suurem hulk kaunistusi, mis ilmnis ehituste juures, laagri aedades, aga ka laagriplatside korraldamises. Kolm torni, rohkesti 20 väravat, hulk sildu, veesulud ojal — ja kõikide nende juures oli veel ka oma osa terast mõtet, kui vaid saadi asjaosalistelt vastavat seletust — neid kõiki võime julgesti kõrvutada teiste noorte laagris nähtuga ja allajäämist pole küll noortel kotkastele karta karvaväärki. Ja kui oleks veel aega ja materjaali olnud rohkem... Meie laagrit külastanud kõrgeid väliskülalised kiitsid juba olevatki üsna palju ja üsna paljust olid nad vaimustuses. Oleksin küll meeleldi tahtnud näha rohkem

All-laagrite juhtide visiit laagri vanemale ja laagri pealikule

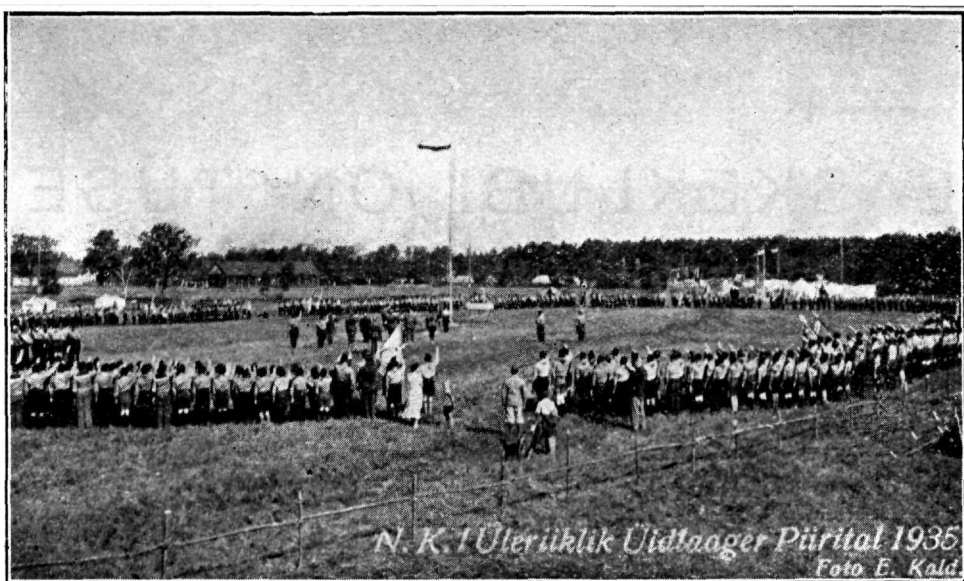
omamaa külastajaid, kuid kaitseliidupäeva pidustused linnas haarasid nii-kui-nii seltskonda rohkesti, ja igale poole ei jõuta. Eks meie, laagrielanikud, jääme ju ka ilma paljude linnas toimunud ilusate ja väärtuslike ettevõtete nägemisest.

Ilusaimaid silmapilke külastamistest oli kodutütarde tulek. Ühel õhtupoolel oli laager üjutatud üle kollaste mütsitutikeste kandjaist. Iga all-laager sai neist oma tuttava pere mõneks ajaks. Vaid vastuvõtjad — laagri keeles „kavalerid“, poisid, kes pidid vastava ringkonna kodutütred esmajärjes juhutama oma maleva all-laagrisse — sekeldasid, kuna omnibused saabusid teiste värvate ette kui oli oodatud ja nii esimese ettenähtud efekti asemele tekkis sootuks teine: kodutütarde grupid läbisegi laagrite vahel oma kodumaleva laagrit otsimas. Likvideerus see aga „kavaleride“ maratoniga. Tol õhtul oli lipu langetamisel koos vägev noortepere — ligi 2500 noort rivis ja umbes niisama palju vanemaid rivi ümber. Hümn kõlas vägevalt ja silmapilk oli ülev. Ka skautide peastaap, eesotsas peavanema minister N. Kannuga, võttis osa sellest suurrivist, olles ennem laagriga tutvunud. Meie laagrilehe „Laagri Reede“ andmeil on skautide juhtivad tegelased laagriga jäänud rahule. Eriti võiks tuua esile skautide välissekretäri (kes ju oma ülesannete tõttu välismaiste laagritega on kõige rohkem tutvunud) skautmaster Rautsma kokkuvõtte: laager üldiselt ilus, kuigi laagriväli jätab suuruselt soovida, sest üksikud all-laagrid on üksteisest liiga eraldatud*. See asjaolu raskendab ühismeeleolu loomist. Silma puutuvad pioneerehitused. Eriti kergib esile Viru all-laager, kelle ehitustes leidub palju skautlikku joont. Ka laagri näitus on huvitav.

Petseri all-laagri kahekordsete magamisaride püstitamine

*) Praegu on võimalik ütelda, et see oli siiski õige, sest skautide ülemaailmne konverents pooldab täieliselt „all-laagrite“ süsteemi ja nende viimist üksteisest nii kaugele, et nad üksteist oma tegevusavaldustes ei sega. Ka Soome viimane „Kalevala-laager“ oli läbi viidud veelgi rohkem sel põhimõttel.

Igapäevane suurriivi laagrilipu heiskamisel

Olgu siinkohal skautidele öeldud veel kord tänu nende sõbraliku külastuse eest, eriti haridusminister skautmaster N. Kannule ta ootamatu külaskäigu eest skaudimundris. Loodame edaspidi sellaseid südamlikke üllatusi suuremal hulgal.

Laagri kohta on veel palju mõtteid ja erialaliste küsimuste kohta veel palju sõnavõttu. Kuid praegusel hetkel peab siin katkestama, et teistele mõtetele anda võimalusi paremini selgida enne nende avalikkuse ette tulekut.

Peab vahest veel märkima, et laagrist sõitis hulk malevaid koju auhindu kaasa viies. Nende õnnelike hulgas oli vahest kõige õnnelikum Sakalamaa malev, saades kaks auhinda. Kuid asi oleks neile võinud kurvalt lõppeda — väike rong ei suutnud auhinda vedada ja paiskas mõned vagunid kraavi. See jäi aga ka lõbusaks vahejuhtumiks noortele kotkastele — too üks poja, kes ninaga lendas teise kuklasse ja selle tõttu oma ninast lõi välja vere, ei arva vist ka teisiti. Nagu laager oli õnnelik kogu kestusel, nii oli seda viimanegi juhtum.

*

Laager on möödas, nagu muugi tegevus kaitseliidupäevast. Kaitseliidu ülem oma käskkirjas pühendab ka noortele kotkastele oma osa. Nii loeme:

„Kaitseliidupäeva tegevus lõppes ühise paraadiga Vabadusplatsil, mis jättis võimsa ja unustamatu mulje. Ilus oli malevate, noorte kotkaste, naiskodukaitse ja kodutütarde kiire ja korrapärane koondumine Vabadusplatsile. Ülev oli malevate ja noorte kotkaste kindel ja mehine vastutervitus kaitsevägede ülemjuhatajale. Kaitseliitlaste, noorte kotkaste, naiskodukaitse ja kodutütarde riietus, lippude mitmevärviline rivistus, eeskujulik rivinemine paraadiplatsil ja sealt veel ilusam ja mehism äramarss, defileerides mööda kaitsevägede ülemjuhatajast ja vabariigi valitsuse esindajaist, jätsid pealtvaatajaisse võimsa pildi ja sügava mulje.

Kaitseliidupäeva kord ja distsipliin... noorte kotkaste... seas oli eranditult eeskujulik.

Täna südamest noorte kotkaste peastaabi ülemat... noortele kotkastele korraldatud ilusa laagri eest, seal valitsenud ilusa korra ja ilusate võimlemismängude eest Kadrioru staadionil.“

Lubatagu allakirjutajal käesolevaga talle osaks saanud tänu anda edasi kõigile neile kaastöölisile ja laagris oluile, kelle heast tahtmisest olid tingitud kaitseliidu ülema tänuavaldamise võimalused.

J. Tedersoo.

LASKEKLUBI ON TÜSE TUGI

LASKETASEME TÕSTMISEL ALLÜKSUSIS

Mõnd k.-l. Tall. maleva Põhja malevkonna laskeklubist

Hiljuti töid ajalehed sõnumeid sellest, et Eesti laskurid olevat jõudnud maailma esimeste hulka. See teade ei rõõmusta mitte ainult laskurite peret, vaid täidab teatava uhkustundega ka iga eestlase südant. Ja annab ka põhjust olla uhke, kuna teame, et alles mõni aasta tagasi oli meile tõsine laskeasjandus veel peaaegu tundmatu maailm — ja nüüd juba maailma parimate esirinnas! Tähelehdades seda asjaolu ei peeta vist paljuks, kui allpool peatatakse paari sõnaga ühe pisikese teguri juures, mis ka on avaldanud kaasmõju meie laskurliidu kasvatamisel. See tegur on nimelt laskespordi klubi. Laskespordi klubid on kaitseliidus peaaegu igal allüksusel. Neisse on koondunud suurelt osalt parimad ja erksamad laskurid, kes oma püssistrelvast lahkuvad peaaegu niisama harva kui tubli piibumees piibust. Hommikul on see neil ikka esimene ja õhtul viimne.

Kuigi laskespordi klubid on ealt noored — vaevalt 3—4 aastat — siiski on nad jõudnud kinnitada oma olemasolu õigust nii laskeasjanduse huvi kui ka laskeaseme tõstmisega.

K.-l. Tallinna maleva Põhja malevkonna laskespordi klubi kutsuti ellu 28. juulil 1932 ja jõuab seega käesoleval suvel alles kolmanda tegevusaasta tähisele. Hoolimata klubi lühikesest east peab tunnustama, et ta siiski on jõudnud teha juba küllalt tunnustust väärivat tööd. Esijoones võib klubi teeneks pidada asjaolu, et varemalt malevkonnale muret teinud „nullimehed“ on peaaegu kadunud. Klubi rakendas nimelt oma ümber koondunud laskurid „nullimehi“ nuhtlema ja tulemuseks oli, et lühikese aja jooksul „nullimeeste“ koosseis langes nullini. Kui varemalt tihti leidus mehi, kes lõbusa muigega seletasid kaaslasile, et nende kuulid lennanud kõik „piima järele“, siis nüüd on olukord kujunenud sellaseks, et kuigi mõnel juhtub see õnnetus, et ei taba ükski lask, siis vähemalt asjaosaline ise vaikib selle häbelikult surnuks. Ja üks ole seegi juba suur moraalne võit ja edu? Naljapärest paugutajad on malevkonnast täiesti kadunud.

Tall. maleva Põhja malevkonna laskurite klubi hälliks ja huvilätkeks kogu malevkonna laskespordile on olnud sama malevkonna I pataljon ja eeskätt selle esimene kompanii. Kui Tall. maleva Põhja malevkonna I pat. oli veel iseseisev allüksus — I malevkond, siis selleaegne malevkonna pealik G. Neeme (Neumanskraft), komp. pealik R. Vallisto (Valter) ja laskur A. Raavik olid esimesi pioneere, kes hakkasid panema suurt rõhku malevkonna laskeaseme tõstmisele, ja tagajärg oli silmanähtavalt tulemusi andev. Parima tõenduse sellest annab esimene laskevõistlus, mis korraldati pärast I ja VI malevkonna liitmist ühiseks Põhja malevkonnaks. Sel võistlusel võitis kõik 13 individuaalauhinda I pataljon, peamiselt koguni selle pataljoni I kompanii. See armastus laskeasjanduse vastu, mis valitses I pataljonis, oli aga tõsiselt nakkav, sest juba järgmised võistlused näitasid, et ka VI pataljonis laskeaseme hakkas kiiresti tõusma, ja käesoleval ajal on kogu malevkonna laskeaseme enam-vähem rahuldav ning näitab pidevat tõusu.

Põhja malevkonna laskespordi klubi juhivad praegu plk. K. Kronberg, M. Saks ja klubi parim laskur

Põhja malevkonna laskeklubi juhatus

E. Rikand. Neist plk. R. Kronberg on klubi juhatuses algusest peale. Klubi varahoidjaks on vanameister H. Vaha ja sekretäriks V. Vainola. Klubil on 4 laskuringi. Täiskaliibrilise püssi A laskuringil on 2 meeskonda. Mõlemad meeskonnad võistlevad eraldi auhindadele — Tallinna Majaomanike Panga ja kullasepp Th. Grünh'i rändauhindadele. Väikesekaliibrilise püssi alal tegutsetakse kahes ringis, A ja B. Neljas ring on püstolilaskurite ring. Klubi 19-st tegevliikmest on 9 esikütid. Klubi tegevusest tuleb eriti märkida seda, et klubi ainukeseks sihiks ei ole valmistada ette tippsaavutuste rekordmehi, vaid tõsta ja hoida teatud kõrgusel kogu malevkonna lasketaset. Ja peab tunnustama, et see siht on saavutatud.

Kui nüüd vaadelda möödunud välisvõistlusi, siis näib, et sealgi on saavutatud märgatavaid tulemusi. Olgu siin vaid nimetatud meie laskurite perele armsaks saanud laskevõistlust Soome „velledega“, Helsingi piirikunnaga. Esimestel võistlustel, mis peeti Helsingis, tuli teatavasti esikohale laskur-vanameister A. Raavik, üks Põhja malevkonna laskurite pere alussambaid ja laskurklubi pioneere. Eriti väärrib see sündmus mainimist seetõttu, et sel ajal meil laskeasemest kui sellasest ei võinud olla veel juttugi. Neli aastat hiljem, s. o. 1931. a., oli aga olukord sedavõrd muutunud, et Tallinna malev juba võitis ja esikoha päris jällegi tallinlane, põhjamalevkondlane F. Schüts.

Põhja malevkonna laskespordi klubi on täitnud teemale pandud lootused rahuldavalt, ja seda oma energilise juhi plk. K. Kronbergi väsimatu töö tulemusena. Kui laskespordi klubid allüksuste juures seisavad oma ülesannete kõrgusel, võime olla kindlad, et laske ala jääme alati maailma esimeste hulka. Ja seda soovime me kõik.

Ava Salu.

LENDUR,

TA OMADUSED JA VÄLJAÕPE

LENDURI HUKKUMINE

Austria kujuri G. Ambrosi' jõurikka pronkskuju järgi

Lennuasjanduse, eriti purilennu, alal on märgata kaitsepolitset ridades suurt huvi, mis ennustab sellele lennuspordi alale rõõmustavat arengut. Seni on juba mitmes malevas pandud alus purilennu arendamisele, luues lennuringid ning asudes purilennukite ehitamisele. Ühes malevas määrati lennuringi tegevuskava laiaulatuslikum kui algul oli ette nähtud: purilennu arendamise ja purilennuki ehitamise kõrval nähakse seal ette ka mootorlennuki muretsemine ning lendurite ja aviomotoristide väljaõpetamine.

Sellest lähtudes anname siin erinevas kirjutuses ülevaate sellest, milliseile nõudeile peab vastama lendur ja kuidas sünnib ta väljaõpe, ühtlasi toome ka mõned lennukunsti põhilised, et lugejal oleks selge pilt sellest, kuidas inimene valitseb lennukit.

Kui lendur peaks peensuseni vastama selle kõrge kutse suhtes ülesseatud nõudeile*), oleks meil tegemist otse ideaalse inime tüübiga. Lendurilt nõutakse noorust, vastupidavust, meelegendust, raudset tahtejõudu, osavust, kiiret orienteerumist ja suurt otsustusvõimet, ühe sõnaga: kõike, mis on omase heale sportlasele. Tervislikust seisukohast peavad tal olema tugevad ergud, terve süda ja terved kopsud, terav nägemine ja kuulmine ning hästiarenenud tasakaalutunne.

Eriti tuleb arvestada südame, veresoonte ja kopsude seisundit, mis peavad kannatama välja baromeetrilise rõhu muudatusi. Tähtsad on nägemis- ja kuulmiselundid: lendur peab hindama täpselt kaugust, liikumiskiirust ja -suunda; ta peab oskama orienteeruda vähese valgusega või pimeduses, n.-n. „pimelennul“. Kõrv peab olema mitte üksnes hea kuulmis-, vaid ka hea tasakaaluelund: ta peab tajuma lennuki ebanormaalse seisundit ja liikumist. Pealeselle ta peab otsekohe ja eksimatult reageerima kõigile lennuki defektidele ja muile ebanormaalsele või erilisele asjaoludele, nagu tuulepuhangud või -tõuked, tulistus maa pealt või vaenuliselt lendurilt, n.-n. „õhuaugud“ jpm. Muidu

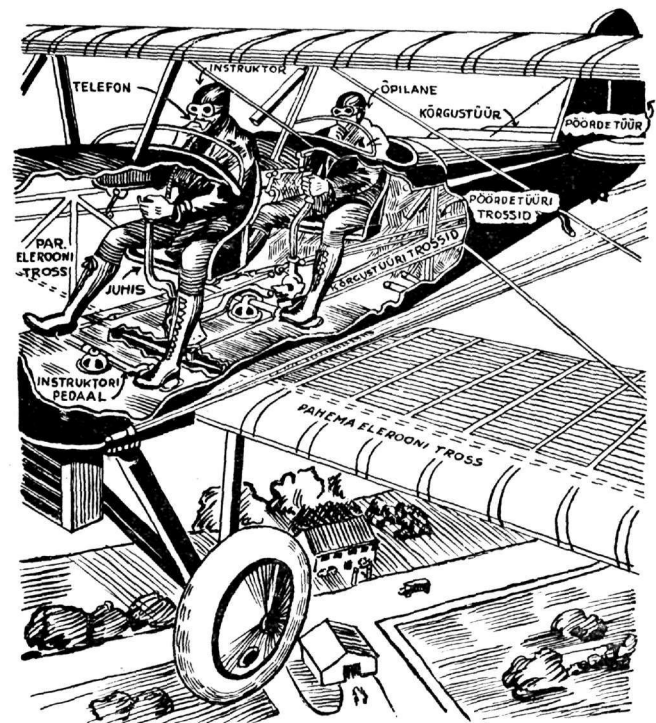
peab lendur olema ka täiesti terve ega tohi kannatada ehmatusete ja minestuste all.

Edasi: küsimus lenduri vastavuses lennuteenistusele ei seisa mitte ainult kehalisil nõudeis, vaid veel enam ta vaimses arengus, sest ka vähimigi vaimne puue võib lõppeda lendurile saatuslikult.

Lendur peab olema ka lõvijuulge, äärmiselt külmavereline ja igal hetkel ilmutama oma algatusvõimet; ta peab olema kõrgeimate moraalse te omadustega, hea iseloomuga, taktipeen iga ligimese, eriti oma kaasvõitlejate, suhtes, ent samal ajal uhke ning kiindunud oma kutsesse, eeskujule kehastus täpsuses ja korrektsuses. Kõik eelloeteldud omadused, mis peavad olema koondu nud ühes olendis, on sünnipärasead ja neid ei saa omandada.

— See on ju üliinimene! — ütleb vahest lgp. lugeja. Võib olla, ent sellane peab lendur eranditult olema karmide eeskirjade järgi.

Nüüd katsume lugejaile nii kirjalikult kui piltlikultki selgitada, kaldudes kõrvale üksikasjust ja peenusist, kuidas õpitakse lendama.

Joon. 1

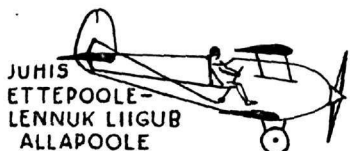
*) Vt. „K. K.“ 1927. a. nr. 3, lk. 79—80.

Parimaks eelkooliks lennuki juhtimise õppimisel peetakse sõitmist paadil kiireil jõgedel või purjetamist. Järgmine aste oleks sõitmine mootorrattal, mille läbi omandatakse nii osavust kui ka mootoritundmist.

Lenduri koolitamiseks (lendurite argoo: viilimine) kasutatakse õpilennukeid. Need on 2-istmelised kerged lennukid paarisjuhtkangidega, s. o. kaks tüüriseadist, kaks süüte- ja gaasipidet jm., — ühed lennuinstruktorile, teised õpilasele. Instruktor ja õpilane istuvad kas teineteise taga või kõrvuti (oleneb lennuki tüübist); sidemepidamiseks nende vahel on telefon, kuna mootori müra tõttu on võimatu kuulda inimese häält (joon. 2). Õpilane toimetab instruktoriga juhendite järgi täpselt kõik võtted ja liigutused; ta tegevus on alatiselt, kindlalt ja valjult instruktoriga kontrolli all.

Joon. 2

Joon. 3

Joon. 4

Kõigepealt harjutatakse tüürimist otseleenu, hiljem pööranguid ja lõppeks äralendu (startimist ehk tõusmist) ja maabumist, millest allpool pikemalt.

Lennuki juhtimise õpetamine sünnib kahel meetodil: abitüüride meetodi järgi ja ruleerimise abil. Viimatimainitu seisab selles, et õpilane juhib lennukit maapinnal, sõites temaga lennuväljakul igas suunas, tehes pöördeid jms. Sellele järgnevad hüpped ja lühikesed otseleenu mõne meetri kõrgusel maapinnast. See meetod on tunnustatud parimaks, sest õpilane omab juba algusest peale juhtimise iseseisvuse.

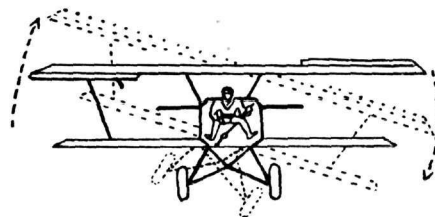
Isevärki mehed on need lennuinstruktorid, kellel näib olevat n. ü. elevandi-kannatus, eriti siis, kui ta õpilane õpib juba iseseisvalt maabumist. „Siis sünnib instruktoriga ja õpilase vahel järgnev „kütkestav ning hinge kosutav“ keskustelu (ja korduvalt!): „Hilja välja võetud! Vara välja võetud! Jälle hilja!“ Ja siis uus tõus, veel kord ring, uus maabumine — ja nii lõpumatuse seni, kuni õpilane maabub libedasti. Ent vahet katkeb ka instruktoriga kannatus (inimese ergud pole ju terasest, mis ka katkeb), siis, kui õpilane, hoolimata instruktoriga näpunäiteist, on korduvalt vara võtnud välja. Siis „tutvustatakse“ õpilast karistuseks paari kõrgema pilootaži (kunstlennu) võttega: mõned surmasõlmed, pöörised, üle-tiiva-pöörangud jms. (Muide — neid võtteid näidatakse juba varakult õpilasele, seepärast et see teda hästi karastab.)

On õpilane laimamatult omandanud kõik praktilised kogemused, lastakse teda iseseisvale lennule (lendurite argoo: soolo). Siis on vaja näha instruktoriga, kes rõõmustab nagu laps oma õpilase edusammude üle või kivistunud pilgul jälgib oma õpilast ta iseseisval lennukil. Vaid instruktoriga keha viibib tollal lennuväljakul, ta hing aga asub seal ülal, õpilase juures... Ja miks ei peaks siis instruktoriga olema muret? Andis ju tema oma autoriteetse otsuse, et õpilane võib minna „soolole“, see on ju tema õpetuse vili, kas inimelu ja lennuki saatuse on kaalul või mitte.

Tõusmine maast või äralend sünnib alati otse vastu tuult täie gaasiga, mis kergendab lennuki tõusu. Mõistagi vaadatakse enne lendu piinliku hooliga järele kõik tüüriseadised ning proovitakse mootorit; edasi: et mootor oleks varustatud põletis- ja määrdeainetega, et nende näitajad näitaksid õigeid andmeid jne.

On lennuk hakanud liikuma, surutakse juhtkangi ehk juhete veidi ettepoole (joon. 3), misjärel lennuki saba kergib maapinnalt üles. Mõõda maad veerdakse kaua (umbes 270 meetrit) ning sirgjooneliselt. Korraldult töötava mootoriga ei tohi üldse katsetada tõusu. On lennuk saanud küllaldase hoo, tõmmatakse juhe enda poole (joon. 4), ja lennuk vabaneb maapinnalt.

Vabanenud maapinnalt, on vaja lennata sirgjoones (joon. 2). Mingil tingimusel ei tohi teha pööranguid*) (joon. 5) madalal, s. t. väikesel kõrgusel:

LENNUKI L'ANGUTAMINE

Joon. 5

pöörangu ajal võib lennuk libiseda nina peale ning kukkuda pöörises suure hooga alla. (Sellase õnnetuse ohvriks langes Tartu kv.-lennuväljakul 16. III 1925. a. kv. lendur-õpilane, n.-ltn. V. Sontag: kõrgus oli liiga väike, et hävitaja-lennukit „SPAD VII“ nr. 78 pöörangu ajal (umb. 150—200 jalga maapinnast) ette tulnud vääratusel võtta välja, lennuk kaotas tasakaalu ning libises suure hooga, nina ees, alla; ltn. Sontag sai silmapilkselt lendurisurma**)). Samuti ei tohi kõrgusevõtmisel (üleslennul) püüda tõusta liiga järsku, vaid vastuoksa: tõustakse aegamisi. Kõrguse-

*) Pöörangut toimetatakse järgmiselt: näit. surudes parema jalaga jala juhtkangile ehk pedaalile pöördub pöördetüür paremale; juhtkangi lükkamisel paremale pöördub parempoolne kaldtüür (eleroon) kandepinnas üles ja vasempoolne alla.

**) Umbes samasuguse õnnetuse tagajärjel sai lendurisurma ka meie vabadussõja sangar, maailmakuulsuse omandanud rootsi lendur-kapten Einar Lundborg, 27. I 31. a. Malmsläti lennuväljaku kohal, Linköpingi lähedal.

võtmise toimub juhtkangi tõmbamisega enese poole, millega kõrgustüür pööratakse üles (joon. 4).

Õhus on tarvis olla äärmiselt ettevaatlik kuni 600 m kõrguseni; üle 800 m kõrgusel võib juba täiesti ohuta teha mis tahes.

Lennul peab alati teadma täpselt, üle millise maakohta lennatakse. Kunagi ei tohi lasta silmade eest kaduda maad. Pilves ilmaga pole soovitatav lennata pealpool pilvi — siis on kõige rohkem võimalusi äraeksimiseks. Parem on lennata allpool pilvi ning riskida mootori seismajäämisega väikesel kõrgusel (madalal) kui et kõrgel lennata ja pilvemes ära eksida.

Nagu ärälend, nii ka maabumine sünnib vastu tuult: tuul pöörab lennuki jooksu maapinnal, missugune asjaolu on eriti tähtis piiratud lennuväljakul. Põiki tuult maabumisel võib tuulehoog viia lennuki, ta pidevalt väheneva kiiruse juures, tasakaalust välja, ning kandepinnaga (tiivaga) vastu maad puudutades võib puruneda lennuk ning surmata lenduri. Viimsed 800—600 m enne maabumist tuleb lennata võimalikult sirgjooneliselt. Maale lähenetakse liuska (libamisi) või lauglevas lennus (planeerides), mille alustamine toimub juhtkangi lükkamisega ettepoole (joon. 3), mislābi pööratakse kõrgustüür alla. Õige maabumine on järgmine: lennujoon lastakse aegamisi üha lamedamaks, nii et lennuki rattad (sageli ka pidurdavad rattad; lume puhul — suusad, vesilennukil — ujukid ehk pontoonid) ja sabakark hõljumiskiiruse kadudes oleksid vaid mõni sm maapinnast eemal. Seejärele tõmmatakse juhtkang täieliselt tagasi, mislābi asetatakse lennuk maapinnale. Puudutades maad tuleb lasta lennuki saba madalamale (n.-n. kabreering), et lennuki veermist võimalikult vähendada. Liiga rutulised maabumised on lubamatud.

Tõusmine ja maabumine on lennukunsti aluseid. Nende hästi sooritamiseks tuntakse osavat lendurit. Mida küll kõike ei nõua see terrassüdamega vägev lind oma juhilt! Lendur peab nägema ette ja taha, üles ja alla, ei tohi pöörda pilku lennukilt, ja peab siiski vaatama ringi!.. Viibides õhus on lenduril eelkõige tegemist mootoriga, mil on igasugused näitajad, nagu: lennuki kiiruse, mootori tiirude, õhu kiiruse ja surve, kõrguse, temperatuuri j. t. näitajad, žiroskoopiline keerdosuti (juhtmeks lendurile „pimelennul“: pimeduses, udus või siis, kui lendur on jäänud tukkuma (!)), aktseleromeeter (registreerib aktseleratsioone, tekitatud äkilisil „nõksudel“ või kiireil pöördeil) j. m.; peale nende on veel mitmed bensinikraanid, mida kõiki peab ühel ajal pidama silmas.

Lennuki juhtimine nõuab selget meelt, välkkiiret otsustamist ja piinlikku tundlikkust. Mõtlemisega pole siin midagi teha, kogu tegevus peab sündima vaistlikult, tegevus peab olema kiirem mõttest!

Moodsa lennuki ehitusviisi on sedavõrd kindel, et temaga lennul võib vaevalt juhtuda viperusi. Seevastu võib aga mootor kergesti rikneda, mispärast ta nõuab lennul pidevalt hoolsat tähelepanu. 200—450-h.-j. lennukimootor on sedavõrd tundlik ning tujukas, et kui ta lennul lakkab töötamast, ei saa teda enam panna käima ja tuleb hädamaabuda. Selle õnnelikult soori-

tamiseks on vaja külma verd, erilist osavust ja lendurivaistu.

Ka halvad õhutingimused, mida kunagi ei või kindlasti näha ette, nõuavad lenduri alatist tähelepanu, kuna nad on kardetavad. Sageli — õieti peaaegu alati — tekivad õhus need kardetavad tuulepuhangud ehk -iilid (Bö), mis puhuvad igas kõvaduses: keskmisest tuulest kangeima tormini. Nendega võitlev lennuk teeb rahuliku lennu asemel hüppeid ja uperpalle. Omavad aga need puhangud tormi iseloomu, siis võib juhtuda, et lennuk paisatakse sadasid kilomeetreid õhus ümber — ta kiikleb ja kargleb nagu kalapaat tormisel merel*)... Sellaseis tingimuses võib lennuk kukkuda ümber. Kukub ta aga ümber, siis ei tähenda see veel sugugi, et ta tingimata peab langema alla. Moodsa lennuki ehitusviisi tõttu on palju enam võimalik, et ta alla kukkudes enese ise „lööb üles“, kui seda lendur ise pole teinud.

Väga kardetavad on n.-n. „õhuaugud“, s. t. õhutühjad kohad õhus. Satub lennuk sellasesse „auku“, langeb ta (sest õhukruvil ja tiibadel pole enam tarvilist toetusainet — õhku) välkkiiresti mööda õhutühja ruumi alla, otsekui kuristikku. On „õhuaugu“ põhi veel küllalt kõrgel maapinnast, siis on võimalik, et lennuk uuestialgavas õhus lööb enese jälle üles, muidu aga langeb ta puruks...

Sageli kuuleme lennuõnnetusist. Sageli kuuleme, et nii paljutöötavad, puhkevais eelkevade-aastais noored jõud, kes põleva huvi, andumuse ja ülekeeva noorusliku energiaga kõik oma võimise ja oskuse on pühendanud lennuteenistusele, on langenud ohvriks oma muusale. Millest on need tingitud?

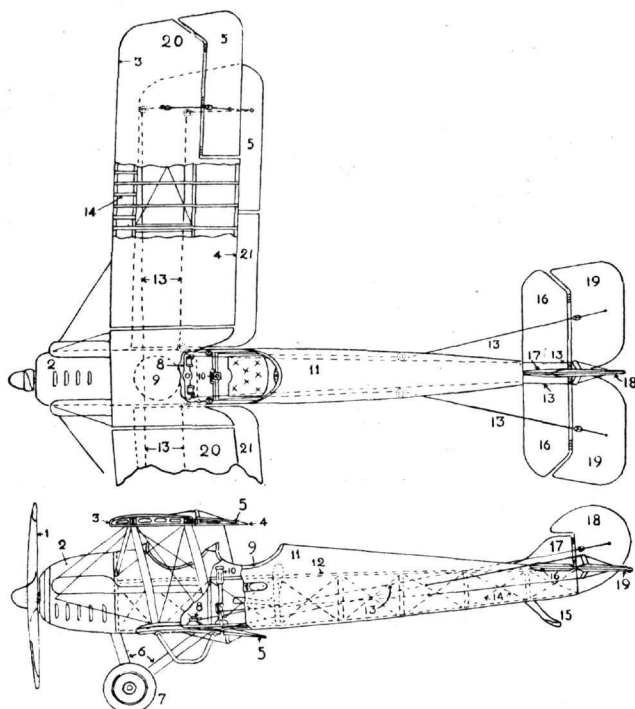
Õnnetus võib kõigepealt tulla lenduri kehalise häire või puude tõttu. Teda võib tabada pööritus, kramp jne. (Lendamine mõjub halvasti lenduri südamele, neerudele, veresoontele, kopsudele, kõrvadele, nägemisele, kesknärvikavale ja peaaajule). Tal võib olla südamel suur mure, millele mõeldes ta unustab hetkeks lennuki.

Teiseks põhjuseks võib olla mootori riknemine („äraütlemine“) õhus. Ent see ei tekita veel parajal kõrgusel ohtu: lauglevas lennus (planeerides) suudetakse jõuda soodsamale maabumiskohale. See vajab erilist osavust, külma verd ja lendurivaistu. Seega etendab kõrgus siin tähtsat osa.

Kolmandaks võiks olla lennuki põlemasüütimine õhus (õnnetuse põhjustajaks võib siin olla näit. rike karburaatori sisselaskeklapis ja -torus, mille tagajärjel tulesäde pääseb tsilindrist karburaatorisse ning tekitab plahvatuse), nagu see juhtus Otepää manöövrite ajal, 17. IX 1925. a., Tartu kohal kv.-lennukiga nr. 69, mis oleks peaaegu nõudnud ohvriks lenduri n.-ltn. R. Seppari ja lendur-vaatleja n.-ltn. G. Mihkelsoni. Ent sellaseid õnnetusi juhtub harva. On nähtud ette kustutusvahendid ja kaitsekraanid, ja mõne hetke kestes võiakse lasta kogu põletisaine koos paagiga (anumaga) alla kukkuda.

*) Nii kanti 20. II k. a. Rochefort'is, Prantsusmaal, kaks sõjaväe-õhusõidukit tormilt 110-km tunni-kiirusega edasi.

LENNUKI TÄHTSAIMAD OSAD

Lennuki kere (11), milles asetsevad lenduri ja kaaslendaja istmed (9), juhtimisseadised (18, 19) jm. Kere külge on kinnitatud kandepinnad (20, 21), kõrgus = (19) ja pöördetüürid (18); kere eesotsas asetseb mootor (2) propelleriga (1). Kandepinnad (20, 21) kaldtüüridega (5). Telik (6) ratastega (7). Tüüride süsteem (tüüri- ehk juhtivad pinnad (5, 18, 19)) — lennuki juhtimiseks ning tasakaalustamiseks juhtkangide (8, 10) abil. Mootor (2) ühes propelleriga (1) annab lennukile tarvilise jõu temas asetseva koorma õhku tõstmiseks ja edasikandmiseks. Kere ja kandepinnad on sõrestik-konstruktsioonid (14); nende tähtsaimaks osiks on talad ehk lonžeronid (12), mis peavad olema küllalt tugevad lennust tekkinud jõudude rõhumistele vastupidamiseks. Kandepinna ees- (3) ja tagaserv (4). Kaldtüür ehk eleroon (5); tema jalpedaal (8). Juhtkang ehk juhe (10). Kald-, kõrgus- ja pöördetüüri trossid (13). Stabilisaator (16). Kiil (17).

Edasi võib juhtuda õnnetus, kui katkevad tüüritrossid. Need peavad aga olema päris katastroofilised juhtumid, mis võiksid põhjustada sellase rikke. Ja see juhtum võib kujuneda saatuslikuks vaid siis, kui trossid kõigi kolme tüüri juures „ütlevad üles“. Katkevad nad ainult ühe tüüri juures, siis on veel võimalik mõlema teise tüüri osava käsitamise läbi vältida õnnetust.

Eelseisvast selgub, et lennuki juures võivad rikkuda ainult mootor ja tüür, kuna lennuk ise on tagatult tugev.

Lõpuks toome ühe paljudest praktilise eksami tingimustest, mida peab sooritama lennuõpilane, et omandada lenduri-kutse:

1) Lennukit iseseisvalt juhtides vähemalt 1 tund

30 min. õhus viibida, tõustes 2000 m kõrgusele ning sel kõrgusel pidades sirgjoont vähemalt 30 min. kestes.

2) Maabuda lennuväljakule laugleval lennul hüvakuule ja vasemale poole spiraalides, 500 m kõrgusel gaasi sulgedes.

3) Täpseks maabumiseks teha vähemalt üks maabumine neljast lennuväljakule märgitud 50-m diameetriga sõõri, laugleval lennul 200 m kõrgusel gaasi sulgedes.

4) Kauglend, vähemalt 50 km pikkune — antud ülesandel täita.

Andmeil: Lendur R. Requadt'i mälestusi; „Lennuasjandus“; „Kaitse Kodu!“, „Sõdur“; Kv. Ülemjuhataj. pvk. nr. nr. 667 ja 960 — 1919.20. a. ja isikl. kogemused.

Araabia loom ja tema

HOBUNE

H. Nahkur

„Õne ja õnnistust, au ja rikkust varjab endas sinu hobuse otsaesise tukk“ — ütles kunagi Muhamed. Need prohveti sõnad on maksivad tänapäevalgi puhastverd araabia suguharude seas. Sest nii jahil, röövretkil kui ka sõjas on tuline ratsu oma isanda alati-seks kaaslaseks. Hobuseta poleks need kolm araablase elu algtingimust üldse mõeldavad. Ehkki kõrves ka kaamelil on määratu väärtus, osutatakse siiski suurimat hellust hobusele. Hobune on perekonna lemmik.

Lähedasem kooselu inimese ja looma vahel kui see ilmneb araablaste juures pole enam üldse võimalik. See on ka arusaadav, sest mõlemad on inimlagedais ja ohtlikes kõrveis üksteisega pidevalt seotud ning ratsaniku elu sõltub väga sageli tema hobuse teguvõimsusest ja instinktist.

Piits ja kannused, kangid ja suulised — on kõrveratsule sootuks tundmatud. Need targad loomad jälgivad vaid sõnu ja säärite survet, millega nad on harjunud juba varajasest nooruseast alates.

Noor vars, sündinud sageli telgis, on esimestel päevadel oma peremehe lastele armastatud mänguselliseks. Sirgunud säluks, sooritab temaga nooruke araablase võsu oma esimesi ratsutamiskatseid. Saades täiskasvanuks hulguvad nad juba seltsis mööda lõpmatuid liivalagendikke: olgu see jahil tundide viisi põgeneva metslooma järele galopeerides või heideldes vihastes võitlustes, mida armastavad võrdselt nii ratsanik kui ka ratsu. Erilise tähtsuse omab kiire hobune aga röövretkil, mida lavastavad suguharud omavahel üsna sageli. Viimasel juhul peavad hobused tihti päevade kaupa kaamelite külge seotult tühjalt kaasas jooksuma, enne kui neile selga karatakse, et alustada kallaletungi. Välkkiirelt kannavad nad siis ratsanikke vaenlase laagrisse, et kaduda sealt niisama kiiresti röövituid saagiga kõrve ääretusse avarusse, kust hiljem päevade pikkuste katkestamata rünnakute järele jõutakse tagasi oma kodukohtadesse. On üks säärane röövretk kõigiti õnnestunud, siis järgneb sellele toreduslik pidutsemine.

Araabia rändelanik beduiin vaatab hobusele kui oma perekonna liikmele. Külmad kõrveööd ja päevadki, millal möllavad Araabia kõrvesteppides tugevad liivatormid, veedab ta koos hobusega oma telgis. Sageli jagab ta temaga mitte ainult varjualust, vaid igapäevast leibagi. Liha ja rohutirtse põlgab hobune, kuid datlid ja kaamelipiim on talle maiusroaks.

Ilusaimaks ajaks on kõrves nii inimesele kui ka loomale kevad, millal kõrb võtab paiguti stepi ilme, tõmbudes rohelistesse rüüsesse. Kuid see toredus on üürike — mõni nädal hiljem katab jällegi maapinda päikesest põlenud rohukamar.

Mitte kusagil pole maastiku mitmekesisus nii üllatav kui kõrves. Sõites läbi ääretute liivalagendike, kus on vaid karedat kõrverohtu ja kiduraid akaatsiapõõsaid, võime järsku sattuda sätendavalt valgele liivaväljale ja sealt lõpuks hõõgupunaseile liivaluiteile ning kaljudele.

Körve värvirikkus on ununematu elamus, eriti päikese loojenemisel. Päikeseketta lähenedes vaatepiirile kaovad selles suunas kõik mägede piirjooned piimjasse valgusse, kuna nende tippude siluetid sulavad vähehaaval vastu hõõguvat taevapinda. Ida suunas näib kogu vaatepiir kaduvat punasesse, udusesse valgusse. Ääretud lagendikud muutuvad sini-punasteks ja punasteks ning päikese sume valgus punaseks. Vaatepiiril kiirgab hetke päike, nagu hõõguv äärjooneteta kogu, ent äkki on ka see kadunud ning vaatepiiri katab vaid kuldne loor. Mõne hetke pärast hõõgub seal tühi punakaskollane taevast, mis muutub siis vähehaaval tumepunaseks ning varjude tuhmudes siniseks.

Kes loodab leida kõrves säärseid ilusaid, hästi vormitud loomi, nagu oleme harjunud neid nägema araablaste piltidel, elab üle suure pettumuse. Oaasides ja linnades võib see küll olla nii, kõrves aga mitte kunagi. — Kurnatud rännakuist ning toidetud kehvalt — jätavad need hobused endist väsinud loomade mulje. Esijalad raskeis raudkettides — kaitseks hobusevaraste eest — otsivad nad endile väljaspool laag-

rit üksikuid rohukõrsi või kuivanud ohakaid. Sageli aga seisavad nad tunde norus peaga telgi ukse ees, oodates kuni ulatatakse neile ülejäänud toitu, datleid või heal juhul kaamelipiima. Hetkel, millal nad märkavad, et on ettevalmistusel mõni väljasõit, tuleb neile nagu uus elu sisse. Sooned ja lihaksed tõmbuvad pingule, ja kõrgele tõstetud peaga, põlevate silmadega ning avatud ninasõõrmetega rabelevad nad kettide küljes — jõudmata ära oodata, millal ratsanikud neile selga kargavad.

Effektne ja haarav on pilt, mida pakub hobusel ratsutav beduiin. Padrunivöö üle öla, püss seljas, puss vöö vahele pistetud, mantel uhkelt tuules lehvimas — nii kihutab kõrveratsanik mööda ääretuid liivalagendiikke.

Silmatorvak on vahe, millega erineb kõrveratsu varustus oaasi hobuse omast. Ta sadul pole kaunistatud kirjude tuttide ega taskutega — talle jätkub juba lihtsast täistopitud padjast, sageli isegi leopardinahast. Jalgraudu on näha õige harva — valjadki on võimalikult lihtsad.

Kõrveratsu kõhn, hästi treenitud keha on teravas vastolus oaasi hobuse ümarike vormidega. Viimase peen siidpehme karv ei paku kunagi säärast kaitset liivatormide ja kõrveöö külmade vastu nagu beduiinihobuse pikk, kohev karvakate, mis ei näe iial harja ega kraasi. Teda „puhastab“ ainuüksi kõrvetormide liiv ja tolm.

Nagu hobune, nii lepib vähesega ta peremeeski. Beduiini rõivastusse kuulub pikk, linane särk, laiad püksid, mida hoiab ülal vöö, ja kuub laiade käistega, mis külmade ilmadega tõmmatakse üle käte. Kõige peal aga on värvilisest riidest mantel, mille krae on rikkalikult ilustatud kuld- ja hõbetikanditega. Peas on tal kirju rätik, mida hoiab paigal kahekordselt pea ümber seotud villane pael.

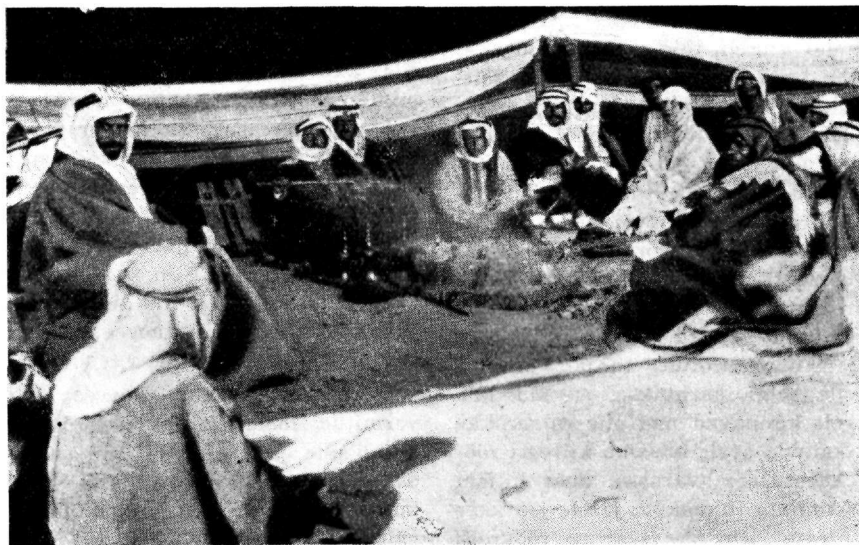
Beduiini telk on ehitatud karedast kaameli- või kitsekarvadest valmistatud riidest. Jõukamatel on põrand kaetud vaipadega; ühe seina ääre on moodustatud vaipadest ja patjadest madal diivan peremehe ja ta külaliste jaoks. Seintel on toredaid tikitud vaipu, relvi ja hobuste valjaid.

Suguharu rikkaim ja mõjuvaim mees on šeik, kellelt küsitakse nõu kõigis tähtsamais asjus — eriti aga tüliküsimusis.

Arvutud on legendid ja jutustused, mis käsitlevad araablaste armastust oma hobuse vastu. Üsna harva ja raske südamega lahkub ta oma hobusest. On juhtumeid, kus beduiin on tõuganud hobuse eest pakutud kullahunniku naerdes eemale, kuigi tal endal peale püssi ja viletsa mantli muud varandust üldse polnud. Hobusega käitumisel ei tule tal ainustki sõimusõna üle huulte. Sõber on see, kes armastab ja imetleb tema hobust. Häda aga sellele, kes talle sihilikult viga teeb! See võrdub isiklikule haavamisele peremehe suhtes, mida võib lepitada vaid kuul või kõver mõök.

Araabia ratsaniku julgus, kes kujutelematu külma-verelisusega oma vastast ootamatult ründab, hingestab ka tema hobust. Ehkki korduvalt haavatud, viib hobune kartmatult ratsaniku käsitsi lahingusse. Ilusaimaks tõenduseks araabia hobuse truudusest on see, et püüdes oma isandat abistada katsub ta sageli vastaspoole ratsaniku esimeste jalgadega sadulast maha lüüa.

Kuigi hobusekasvatust õitsis Araabias juba kaua enne Muhamedi, oli viimane siiski see mees, kes esimesena tundis hobuse ja ratsaniku koostöö määratud väärtust ning selle arendamiseks võimsalt aitas kaasa. Viimane asjaolu omakorda kindlustas tema ratsaväele suure edu kõigis järgnevais heitluses, mil tuliste, tõmmunahksete ratsanike parved kandsid islami võiduka lipu üle terve Põhja-Aafrika ning isegi kaugele Hispaania sisemaale.

Jutustus kaitseõjast Võru all 1919. a. suvel

Kogu päeva panid 1. ratsarügemendi N eskadroni husaarid punaseile Möldri küla juures visalt vastu. Punaseid oli peaaegu kolm kompaniid mõnekümne husaari vastu. Õhtuks olid mõlemad pooled väsinud ja tinarähe-läkitamisest teineteise kaela tüdinenud. Husaarid taandusid mäekünka taga asuvasse karjamõisa ning jäid, vahte välja pannes, ööbima. Sõid, mis oli saadaval, ning heitsid puhkama.

Husaaride seas oli kaks Sakalamaa noormeest — Peeter ja Villem. Need noormehed, kelle elu oli nii ootamatult muutunud, tundsid, et neid mitte seal, kodukülas, vaid siin Võrumaal, kus oli käimas visa võitlus Eestit orjastada tahtva punaväega, on tarvis. Nad tundsid seda, kui kuue kuu eest lugesid ajalehest Eesti ajutise valitsuse üleskutset vabatahtlike rahvaväkke astumise asjas; siis meenus neile vanade sakalaste ütlus: „Niikaua kuileidub veel üks põlvepikkune poisike, tahame võidelda ja mitte ühtki võõrast sallida oma radades!“, — tundsid seda kogu selle poole aasta kestes, millal nad külg külje kõrval võitlesid punaste vastu. Oma hobustega ja raudkiivimeeste eest ära peidetud relvadega sõitsid nad viivitamata pealinna ning astusid seal Eesti kaitseliidu ratsaosakonda, pärastisse 1. ratsarügementi, kus nad määrati ühte ja samasse eskadroni ja rühma.

Kaasvõitlejad armastasid neid ja ülemad ei jõudnud küllalt kiita nende luureosavust. Isegi vanad maailmasõjajaegsed veteraanid-ratsurid imestasid nende hulljulgust.

— On need aga kuradima-vennad, — arvasid nad isekeskis, — ei neid poisse vanjkad kohuta!...

Eriti hea laskur oli Peeter. Häda igale tiblale, kes sattus ta karabiini raudsuudme ette: püha Maarjamaa õhku rikkus see sibulasööja oma hingamisega viimast korda...

Husaarid, kes olid raskest päevast lahingus väsinud, uinusid raskesse unne. Peeter magas ka, pikali maas, sadul pea all, kuid Villem istus ta kõrval mõtteis, oma teraste silmadega maiöö pimedusse vahtides.

Aokuma hõõgus idataevas, kui punased hakkasid uuesti tungima peale. Husaarid vastasid, hoides kokku padruneid, ja peaaegu iga suitsujuga nende püssidest pani mõne punaseist siruli. Ent öö kestes olid punased saanud abivägesid. Puudulikud andmed teadsid kõnelda mitmest uuest vaenlase rügemendist, ta tugevatest

ratsa- ja kahurväeosadest ja hästirelvastatud ja -õpetatud punaväe õppeasutuste kasvandikest-kursantidest. Seega võis eeldada ägeda võitluse algust.

Alistudes punaväe ülevõimule oldi sunnitud taanduma, ja husaarid nihkusid pikkamisi mürskudest lõhestatud ja vihmast märga maanteed mööda tagasi.

Villem ja Peeter sõitsid vaikides teiste järel, ligemale kilomeeter maad taha jäädes.

Ühtäkki, teekäänule jõudnud, nägid nad metsast punaseid ratsakursante välja kihutavat. Vaevalt mõnikümend meetrit lahutas neid üksteisest...

Villem raius meeleheitliku ägedusega. Nagu arust lage jagas ta oma raske dragunimõõgaga hoope hüvaku ja vasakule. Kolm haavatud kursanti lebas juba maas ja neljas kukkus raskesti nagu kott neile järele...

— Villem...! Villem...!

Villem pöördus ümber. Kolm kursanti piiras Peetrit. Ta hüvak käsi, mis oli verine, rippus abitult alla, aga vasaku käega, milles oli kasakamõök, vehkles ta jõuetult.

— Peeter...!!

Ent oli juba hilja. Ohketa, viimse teadvuseta liigutusega haava kattes kukkus Peeter sadulast.

Meeletus vihas ja metsilku kisaga sööstis Villem kursantide kallale. Kaks suigutas ta mõök viimsele unele, kolmas pööris hobuse ümber ning kihutas metsa.

Villem ronis sadulast ning põlvitas Peetri juures.

— Langenud..!

Esmakordselt lapsepõlvest saati veersid ta silmist pisarad.

Samal hetkel kostis puude tagant pauk. Miski kaigas piksekärgatusena Villemi kõrvus ja põletav valu läbis ta keha. Ta tahtis hüpata üles ning vaadata ümber, kuid silme ees pimenes, mõistus ja meeled läksid tumedaks ja ta vaarus ning vajus kummuli sõbra laibale.

Pikkamisi hakkas oimukohalt sooja verd kitsa punase paelana üle näo alla nirisema, alla musta mulda, mis kevadpäikesest oli muhenemas ja andmas algust uuele elule...

Teele ilmus punane ratsakursant, laskevalmis püss käes. Aeglaselt ja ümber hiilides ligines ta langenuile ning otsis nende taskud läbi. „Võttis üle“ neis leiduvad asjad, relvad ja valge-sinised mütsid, tõukas laipu jalaga ja neile sülitades kadus puude taha. E. A.

KAITSELIITLASE

Sissejuhatus.

Kaitseliidu suvises ja sügisese tegevuskavas taktikalise ettevalmistuse alal käesoleval tegevusaastal on pandud pearõhk üksiku mehe, jao ja rühma taktikalisele ja lahingutehnilisele väljaõppele, tegutsemiseks mitmesugustes lahinguolukordades. Suuremate osade (pataljonide ja rügementide) taktikaliste õppuste ja manöövrite korraldamist 1934/35. a. õppetegevuse kava ei sisalda.

Neeruti sügismanööver näitas üldiselt, et üksikute malevlaste, jagude ja rühmade taktikalises ja lahingutehnilises väljaõppes ei ole veel saavutatud vajalist taset. Ilmnes praktiliste oskuste ja kogemuste kui ka tarviliste teoreetiliste teadmiste puudusi üksikute malevlaste ja nooremate pealikute tegevuses.

Iga pealiku ja malevlase tegevusoskus ja üldine ettevalmistuse tase iseloomustab maleva ja üksuse teovõimet ning tema lahingulist väärtust. Selle tõstniseks on tarviline pöörduda veel suurema põhjalikkusega jagude, rühmade ja üksikute malevlaste lahingutehnilisele ja taktikalisele ettevalmistusele. Osaliselt on see küll saavutatav ka suuremate osade ja koonduste taktikaliste õppuste ja manöövrite korraldamisega, kuid manööver ise oma üldeesmärgilt ei anna igakord neid tulemusi, kui iga osavõtja ei ole küllalt ette valmistatud ja teadlik manöövris esinevates olukordades tegutsemisest ja pealepandavate ülesannete täitmisest.

Et eelolevas õppetegevuses ja sügiseste taktikaliste õppuste korraldamisel leiaks malevlaste ja nooremate pealikute taktikaline ettevalmistus teostamist küllaldase põhjalikkusega ja sisaldaks peaaegselt neile vajalike praktiliste ja teoreetiliste teadmiste õpetamist, selleks avaldab „Kaitse Kodu!“ sellekohaseid kirjutusi, mille eesmärgiks on pakkuda nii õppuste korraldajaile kui ka kaitseliitlasile teadmisi ja praktilisi juhatusi mitmesugustes lahinguolukordades tegutsemiseks.

Üldteadmisi rännakust.

Rännak on väeosa liikumine, mis teostub eesmärgiga: 1) läheneda vastasele, et astuda temaga võitlusse

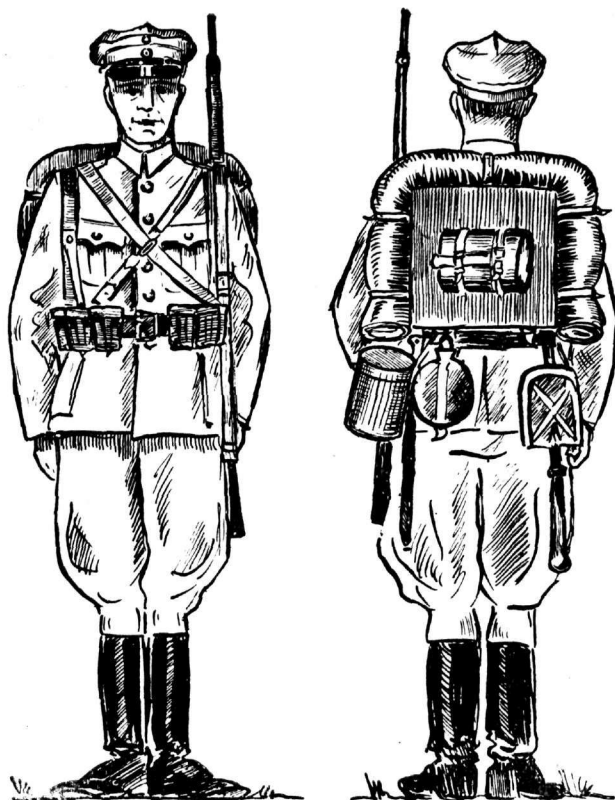
ja teda purustada, 2) jälitada tagasilöödud vastast ja 3) minna ära vastase löögi eest. Vastavalt eesmärgile liigitatakse rännakud matk- ja lahingrännakuteks. Matkrännakut iseloomustab taktikaline olukord, milles ei ole ette näha kohtamist maapealse vastasega; lahingrännakul on aga tõenäoliselt ette näha kohtamine maapealse vastasega. Kui lahingrännak viib vastase poole eesmärgiga minna üle kallaletungile vastasele, siis nimetatakse seda rännakut ühtlasi ka pealetungirännakuks.

Kõikide rännakuliikumiste juures on esikohal liikumise kiirus ja lahinguvalmiduse säilitamise nõue, nii rännakul kui ka pärast rännakut. Selle saavutamiseks on tarviline, et rännakust osavõtjad oskaksid:

- otstarbekohaselt paigutada ja kanda varustust rännakul;
- õigesti hoolitseda oma jalgade eest;
- otstarbekalt kasutada peatusaegu rännakul;
- tegutseda vastase ootamata kallaletungide korral
- ja et osavõtjad tunneksid ning täidaksid rännakudistsiipliini.

Varustuse kandmisest.

Jalaväelane kannab rännakul enesega kaasas täielise lahinguvarustuse: riided, rakmed, relvad, laskemoona, väikese labida, gaasitorbiku ja ühe päeva toidumoonna puutumata tagavara. Kaasaskantava varustuse kogukaal on 27—28 kg. Selle kandmine ei pea aga mitte ära kurnama ja väsitama 25—30-km rännakutel jalaväge nii päeval kui öösi. Varustuse paigutuse kord ja kohad kandmiseks on määratud kindlaks ja üldiselt teada, seepärast ei tarvitse seda siin lähemalt mainida. (Joon. nr. 1.) Küll aga peab iga malevlane ja pealik rännakule väljaastumise eel kontrollima: kas pauna kanderihmad ja võõrihm ei takista ega raskenda liikumisel vaba hingamist, ei hõõru ega pigista, kas labida vars ei löö käigul iga sammu ajal vastu jalga, kas iga üksiku asja paigutus ja kinnitus on otstarbekohane ning liikumiseks küllalt mugavalt seatud.

Joon. nr. 1. Varustuse paigutus kandmiseks

Rännakule väljaastumise eel on tarviline kontrollida veel relvade korrasolekut, laskemoona arvu ja seisukorda, kuulipildujatele vajalise vee olemasolu veekottides ja -nõudes ja rakmete ning riiete korrasolekut, joo- giveepudel täita võimalikult keedetud veega ja vaadata üle gaasialarmi ja kaitseabinõud.

Nimetatud nõudmistele silmaspidamine rännaku ettevalmistusel aitab hoida rännakust osavõtjaid liigestest eneseväsitamisest ja on kindlustuseks rännaku heaks kordaminekuks.

Jalgade eest hoolitsemine.

Jalaväelasele on jalad sedasama, mis on ratsanikule hobune või lennukile mootor. Jalaväe tugevus seisab suurel määral iga üksiku jalaväelase jalgade vastupidavuses. Nende vastupidavuse halvajaiks rännakul on kõige tihedamini ettetulevad nähtused — hõõrumised ja talvel ka veel külmetamised. Hõõrumised ja külmetamised olenevad peamiselt jalanõudest ja nende kandmisest. Liiga tihedalt jala ümber olev või ka liiga avar jalanõu soodustab hõõrumist. Rännaku jalanõu olgu siiski avaram kui „paras“. Täiesti uusi saapaid ei ole soovitatav esimest korda rännakule jalga panna, uusi saapaid tuleb vähemalt mõni päev enne pikemat rännakut kanda, et neid jalgade järele koolutada ja sobitada.

Jalgade hõõrumisel on oma sõna kaasa rääkida ka jalgade puhtusel. On tarviline jalad enne rännakut hoolega puhtaks pesta ja täiesti kuivatada, eriti varvaste vahed. Sokkide asemel on otstarbekohasem kanda

pehmeid linaseid või puuvillaseid jalarätte. Kui saapad on väga avarad, siis on kasulik jalgu mähkida jalarättidega kahekordselt. Kui rännakul on tunda, et saabas loob käigul ebamugavuse, kas kerge hõõrumise või pigistamise tundaandmisega, siis esimesel peatusel kohe vaadata järele, kohendada rätikut ja, kui tarvis, katta jalal koht, kus oli tunda pigistust või hõõrumist, vatiga. See aitab ära hoida edaspidise hõõrumise. Kui siiski oma hooletusest, ükskõiksusest või ka teistest asjaoludest tingituna on saabas hõõrunud jalale villi, on tarviline pöörduda velskeri või samariitlase poole. Kaitseliidu manöövrid on näidanud, et harilikult ei taha kaitseliitlased hea meelega pöörduda niisuguste väikeste asjadega ja hädadega arstiabi poole. See vaade ja seisukoht ei ole aga õige. Ilma arstiabi võid hõõrutud jalg viia kaitseliitlase rivist ja oma jao koosseisust ajutiselt välja. Hõõrutud jalgadega suure arvu kaitseliitlaste vedamine rännakul vankritel koormab voori ja nende mahajäämine nõrgendab lahingujõudu.

Suvel on suurteil peatustel kasulik saapad jalast ära võtta, jalarätid kuivatada, tuulutada ja võimaluse korral jalad pesta. Märjad ja läbiligunenud saapad ja jalarätid soodustavad hõõrumist, seepärast vihmase ilmaga ja ka talvel, kui lumj saapa küljest sulab, on vaja enne rännakule asumist jalad eriti hoolega mähkida jalarättidega ja saapad määrada rasvamäärdega.

Peatused rännakul.

Jalaväe- ja segakolonniidele tehakse harilikult iga 50-minutilise liikumise järele 10-minutiline peatus. Olukorrast tingituna võib väikesi, 10-minutilisi, peatusi ka harvemini määrata. Väikene peatus on aga tingimata tarviline rännaku algul pärast esimest 50-minutilist rännakut. See peatus on vajaline, et:

- korraldada ja parandada vigu ning kõrvaldada puudusi, mis tulid ilmsiks rakmete ja relvade kandmisel;
- korraldada riideid;
- kohendada saapaid ja jalarätte, kui oli tunda jalgadel ebamugavusi käies või hõõrumise tunnemärke;
- võimaldada inimestele füsioloogiliste vajaduste rahuldamist;
- ratsanikud, suurtükiväelased ja voori mehed võiksid vaadata üle hobuste saduldamise, raketid, sõidukid ja vankrid.

Viimasena nimetatud otstarbel võib määrata ka erilisi peatusi. Väikesel peatusel lastakse osad ja üksused olla rivitult, püsse hakistamata. Kui maastik ja ilm lubavad, siis võimalikult istuda, aga veel parem lamada. Kui maa on aga niiske ja külm, siis külmetamise võimaluste ärahoidmiseks mitte lamada kõhuli.

Kui teeolud on rasked või teekonna üldpikkus on üle 20 km, siis tehakse pärast teekonna esimese poole sooritamist suur peatus, 2—3 tundi. Suurt peatust kasutatakse:

- inimestele võimaluse järgi sooja toidu andmiseks;
- hobuste toitmiseks;
- inimeste ja hobuste lühiajaliseks puhkariseks;

- rännakul ilmsikstulnud puuduste kõrvaldamiseks. Koht suureks peatuseks tuleb valida:
- suvel võimalikult kuival maastikul, metsa või vösa rajoonis heaks varjumise võimaldamiseks vastase õhuvaatluse eest ja vee lähedal;
- talvel võimalikult külade, asunduste või alevite piirkonnas, okaspuumetsa ja veesaamise võimaluste rajoonis.

Suurel peatusel normaalselt hakistatakse püssid, paunad ja rakmed pannakse püsside juure maha (kui ilm ja maastik on selleks soodsad). Sooja ja kuiva ilmaga on kasulik saapad võtta jalast ära, vee läheduses olles jalgu pesta. Pärast peatust on kasulik lamada vähemalt 15 minutit selili, nii et jalad oleksid kõrgemal kehast ja peast. (Joon. nr. 2.) Pärast söömist on kasulik puhata.

Joon. nr. 2. Esialgne puhkus suurel peatusel

Rännakul võib tihti tulla ette ka ettenägemata peatusi, ka neid peab võimaluse järgi kasutama oma jõu ja värskuse säilitamiseks. Kui juhtub, et rännakul mõni kaitseliitlane väsib, siis peab tugevam väsijat abistama. Abistamine teostub kas mõne asja kandmisega tugevama poolt või kandmiseks raskema asja vahetamise teel kergema vastu (näit. k.-kuulipilduja püssiga). Raskemal väsimuse juhtumil asetada väsinu kõige oma varustusega ajutiselt vankrile. Väsimusega võitlemiseks on heaks vahendiks iga pealiku ja malevlase teadmine rännaku eesmärgist ja oma ülesandest, niipalju kui seda on saladuse hoidmise mõttes võimalik üldiselt teatavaks teha.

Rännaku distsipliinist.

Kindel rännaku distsipliin võimaldab 30 km ja pikemate päevateekondade läbistamist ja jõudmist täiesti lahinguvõimelisena uude rajooni. Rännaku distsipliini pidamiseks ja selle hoidmiseks on vaja täita järgmisi nõudeid:

1. Liikuda võimalikult tee parempoolsel äärel. Et meie maanteede profiil on võrdlemisi kumer, siis on otstarbekohasem liikuda kahekaupa mõlemal teeäärel, et anda inimestele võimalus kõndida tasasepinnalist teed mööda. Kui tee soodustab liikumist terve teepinna laiuselt, siis tee vabastamine sõidukiite möödalaskmiseks sünnib käskluse järgi „T e e v a b a k s“ või „T e e k e s k e l t v a b a k s“ või signaali järgi — kaks lühikest vilet. Tagasi asumine õigetele vahedele teostub käskluse järgi „V a h e d“.

2. Liikumisel metsa veerul või alleedel hoiduda varjupoolsesse külge, et sellega paremini varjuda vastase õhuvaatluse kui ka päikese kuumuse eest suvel.
3. Rivist lahkumine lähema pealiku loata on keeldud. Liikumisel rivis hoida inimeste vahel määratud kaugused ja vahed.
4. Öisel rännakul, kui see on eriti väsitav, on raske võidelda unega. Suuri peatusi öistel rännakutel ei tehta. Väikestel peatustel peavad pealikud hoolega valvama, et keegi ei lahkuks luba küsimata oma üksuse peatuse piirkonnast ja et keegi ei jääks magama ega maha edasiliikumisel. Kui rivistamisel selgub, et keegi puudub jaost, siis sellest kohe teatada jao ja rühma pealikule.
5. Rännakul palava ilmaga on otstarbekohane avada suvepluusi või kuue kraehaagid ja keha paremaks jahutamiseks käärida pluusi varrukad ülespoole küünarnukke. Kuuma ilmaga hoiduda pikemat aega palja peaga viibimisest, et vältida päikesepeiste võimalusi ja peavalu tekkimist.
6. Ilma loata on rännakul rivis keeldud kõvasti kõnelda, suitsetada ja oma kohalt lahkuda. Öösi võib peatustel suitsetada ka ainult pealiku selkohasel loal.
7. Rännakul tuleb abistada vankreid ja sõidukeid, kui need mõnesugusel põhjusel ei pääse oma jõul edasi või takistavad liikumist, nende aitamisega kas teele või viies neid vajaduse korral, liikumise takistuse kõrvaldamiseks, teelt kõrvale.

Nende tähtsamate rännakumääruste täitmisega iga pealiku ja malevlase poolt peetakse rännaku distsipliini ja ühes sellega kindlustatakse rännaku korrapärase teostumine.

Veejoomise distsipliinist.

Janutunde tekkimine rännakul on seoses peamiselt ilmastiku tingimustega ja neist sõltuva inimese higistamisega. Üldiselt peab pidama meeles: mida rohkem jood, seda rohkem higistad ning väsid. Seepärast on soovitatav rännaku kestusel hoiduda niipalju kui võimalik igasuguste jookide tarvitamisest. Rännakule väljaastumise eel on siiski tarviline veepudel täita võimalikult keedetud veega, teega või, nende puudumisel, haigusidudest vaba keetmata veega. Kui enne rännakut anti toitu, siis söögi peale võib juua kuni janu kustumiseni. Selle peale süüa veel tükk leiba, millele on raputatud natuke (2—3 gr.) soola, ja siis juua veel vett peale.

Esimese kahe rännakutunni kestusel ei peaks nii ettevalmistatult tekkima janutunnet. Kui tundub kivist suus, siis hingata läbi nina ja tekitada suus sülg. Kui see janutunnet ei rahulda, siis aitab 2—3 lonksu vett suu ja kurgu niisutamiseks ja loputamiseks. Pärast kolmandat rännakutundi võib väikesel peatusel janu korral juua umbes ühe klaasi võrra vett, hoides seda enne neelmist võimalikult kaua suus.

Suurele peatusele jäämisel juua alles pärast keha jahtumist, milleks kulub umbes $\frac{1}{2}$ tundi aega. Ka suurelt peatuselt väljaastumise eel on soovitatav süüa tükk leiba soolaga ja samuti juua vett peale. Suurel peatusel värskendada veepudelid vett. Edaspidisel rännakul pidada veejoomises samasugust distsipliini nagu see on maksev rännaku esimese poole kohta. Öökorterrisse jõudmisel janu korral juua ka ainult pärast keha jahtumist.

Keeldud on joogivee tarvitamine sõja ajal: vaenlase või tema poolt vallutatud maa-alal olevatest kaevedest, vähematest veekogudest ja veevärgist, mis võivad olla mürgitatud või taudide pisilastega infitseeritud. Hoolimatus ja distsipliini puudumine vee tarvitamises niisugustel kordadel võib põhjustada epideemia tekkimise ja massilisi mürgitusi.

Kaitseliidu taktikalistel õppustel, kogunemistel, rännakutel ja teistel tegevustel on samuti tarviline pidada distsipliini veejoomises. Juhuslikest veekogudest ja kuuma ning higise kehaga külma või haiguseid sisaldava vee tarvitamine võib tuua esile halbu tagajärgi.

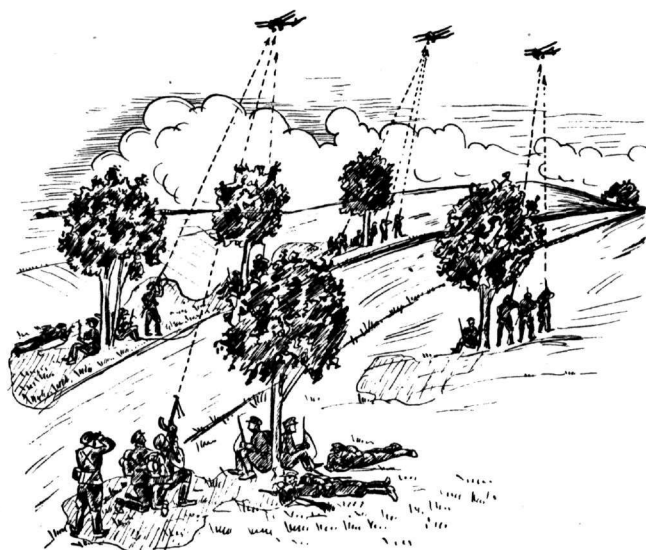
Eelpool toodud nõudmistega täitmisega saavutatakse joomise distsipliin rännakul ja ka teistel lahingutegevustel. Selle pidamine aitab hoida alal iga osa ja üksuse kui ka iga üksiku kaitseliitlase tervist, jõudu ja lahinguvõimet.

Tegevused vastase ootamata kallaletungi korral.

Vastase maapealsete jõudude ootamata kallaletungide vastu julgestavad ja kaitsevad rännakul olevad osad endid rännakukaitsega. Selle organisatsioon ja jõud olenevad rännaku iseloomust, rännakul olevate osade suurusel ja olukorrast. Rännakukaitsele vaatamata võib vastane teostada ootamata kallaletungi rännakukolonnile oma lennuväega, mehhaniseeritud osadega (tankid, tanketid, s.-autod) ja vähemate ratsaväeüksustega. Üldiselt peab mainima, et nende väelike osade ootamata kallaletungid on rännakuliikumist takistavad ja segavad ainult ettevalmistamata ja nõrga võitlusvõimega jalaväele. Igale tugeva moraaliga, tugeva võitlustahtega ja ootamatuste vastu ette valmistatud ja valmisolevatele jalaväeosadele ei ole need kallaletungid hädaohtlikud ega või olla takistuseks rännakule kui ka oma kavatsuste teostamisele.

Lennukite kallaletung rännakul olevatele kolonni-dele võib teostuda: pommidega, kuulipilduja tulega pikeerivalt lennukilt ja sõjagaasidega (pommides või vedelikuna alla pritsitud). Kui puuduvad küllaldased aktiivse kaitse abinõud vastase lennukite vastu, siis on esimene nõue — rännakuliikumise moondamine ja varjumine. Liikumisel lahtisel maastikul ja teedel, mis ei võimalda küllaldast moondamist, liikuda väikestes kolonni-des (kompaniidena ja rühmadena) nii teel kui ka väljaspool teed, hoides kolonnide vahel võimalikult suured vahed. Kui maastik võimaldab lagedail ja lahtistel kohtadel liikuda väikestel kolonni-del väljaspool teid, siis läbistada lagedad kohad laial rindel. Hajutatud väikesed osad ei paku vastase lennukitele enam soodsaid märke pommitamiseks, kuulipildujatega tulistami-

seks ega gaasitamiseks. Iga üksik väike kolonn on aga suuteline painduvamalt ennast varjama ja kaitsema. Hajutatud osade tuli annab aga kindlaid ja paremaid tagajärgi püssidest ja k.-kuulipildujaist tulistamisel pikeerivate ja madalalt lendavate (kuni 500 m) vastase lennukite pihta. Aktiivseks võitlemiseks madalalt lendavate lennukite vastu on rühmades ja kompaniides selleks eriti määratud täpsuslaskurid ja k.-kuulipildurid. (Joon. nr. 3.) Õhukallaletungide korral kaotuste välti-

Joon. nr. 3. Madalale laskunud lennukeid tulistatakse k.-kuulipildujaist ja püssidest

miseks on tarviline säilitada tegevuses kindlat distsipliini. Selle saavutamiseks peab iga pealik oma üksusele võimalikud ja tõenäolised tegevuskavad, vastase lennukite kallaletungi korra, kokku seadma ja vastavad ülesanded asjaosalisile ja täitjale määrama ära enne rännakule väljaastumist. Lennukite ühekordne ootamata kallaletung võib kesta vaid mõnikümne sekundit, seepärast ei ole võimalik ega jõua ka keegi lennuki ja tema poolt lastava kuuli või pommi eest ära joosta. Parim varjumine sel juhtumil on kiire mahaheitmine kohapeal ja pikeesse laskunud lennuki tulistamine püssidest ja kuulipildujaist. Lennukilt pritsitud gaasile vastu varjata ennast käepärast olevate riidetega ja kaitsta gaasimaskiga. Üperiidiga niisutatud riided jäetakse maha ja desinfitseeritakse gaasikaitse meeskonna poolt. Sõjagaasiga mürgitatud kohtadest ja õhupommide lõhkekohtadest möödutakse kõrvalt, pealtpoolt tuult. Üperiidiga mürgitatud kohtadest läbiminekul kaitsevad jalgu ka rasvamäärdega hästi määratud saapad.

Ratsaväeosade ootamata kallaletungi kohta reab pidama meeles, et ratsarivis ründavatele ratsaosadele on ületamatuks takistuseks kuulipildujate ning püsside tuli ja käsigranaadid. (Joon. nr. 4.) Rännakule väljaastumise eel tuleb määrata kindlaks, missugused üksused (kompaniid, rühmad) astuvad tegevusse ratsaosade ootamata ja ratsarivis rännakukolonnile kallaletungivate vastaste hävitamiseks. Kava koostamisel peab

arvestama vastase ratsaosade kallaletungi võimalusi rännakkolonni eest, paremalt, vasakult kui ka tagant. Pögenemine, ärajooksmine ja segaduse tekitamine ainult soodustab ratsaväe rünnakut rännakkolon-

Joon. nr. 4. Ratsarivis ründavaid ratsaosi hävitatakse kuulipild. ja püssitulega

nile, kuna ettevalmistatud ja plaanikindla vastutegevuse korral ei või kujuneda ratsaosade ootamata kallaletung takistuseks rännakkolonni tema liikumisel.

Kaasajal tuleb lahingurännaku organiseerimisel arvestades ka vastase mehhaniseeritud osade kallaletungi võimalusi rännakkolonni eest. Lahingumasinate iseloomustuseks on nende suur liikumiskiirus, neil asuvad soomusega kaitstud relvad ja meeskond. Nende nõrkuseks on: halb vaatlus ja tundlikkus mürskude, soomust läbistavate kuulide, miinide ja käsigranaatide vastu. Kuulipilduja tuli tankist, tanketist ja soomusautost kaugemale kui 400 m ei ole kuigi mõjuv ja on väga ebatapne. Ka lähemal kui 400 m ei saa nende tuld võrrelda, oma mõjuvuse ja tuletäpsuse mõttes, maapeal laskva kuulipilduja tulega. Lähemal kui 20 m on lahingumasinate ümber tabamata ala.

Lahingumasinate ootamata kallaletungil rännakkolonni peab pidama meeles järgmist:

- lahingumasinate ei ole hädaohtrikud tugeva muraaliga jalaväele.
- lahingumasinate liikumise kiirus on keskmiselt 30 km tunnis, seepärast ei ole võimalik nende eest ära joosta;
- nende ilmumisel peavad astuma tegevusse tankitõrje relvad, kerged kahurid ja kuulipildujad soomust läbistavate kuulidega;
- vastase lahingumasinate tules kaotuste vältimiseks on tarviline kiire mahaheitmine ja varjumine;
- varjatud kohtades jääda rahulikult paigale, valmistada ette käsigranaadid lähenevate tankide lüükute ja s.-autode rataste alla viskamiseks ja avada püssituli lahingumasina vaatluspiludele;
- kui vastase tankide järele peaks liikuma tema jalaväeosi, siis asuda kohe võitlusse vastase jalaväega.

Kokku võttes peab tähendama, et vastase lennukite, ratsaosade ja mehhaniseeritud üksuste kallaletungid rännakkolonni eest ei saavuta kaugeltki loodetavaid tagajärgi visa ja tugeva võitlusvõimega jalaväe vastu. Nende kallaletungid rännakul olevatele kolonni eest võivad sündida küll äkitselt, kuid siiski mitte ootamata. Ootamatuse vastu võitlemiseks on parimaks vahendiks vastase töönaolist tegevusvõimaluste arvestamine ja neile vastavalt oma rännaku organiseerimine ja tema äkiliste kallaletungide korral sellekohaste vastutegevuste ettenägemine ja ettevalmistamine. On iga pealik ja malevlane rännaku ettevalmistamisel ja selle läbiviimisel täitnud kõik tööd ja kohustused, mis on matk- või lahingurännaku igakülgseks organiseerimiseks tarvilised, siis on kindlustatud ka selle kavakindel ja eesmärgikohane teostumine.

O. K.

Toimetusele saadetud Kirjandus

F. Karlson: Rännakuil. Sonetid. 114 lk. Hind kr. 1.25. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Agnes Taar: Kolm sündi. Näidend 4 vaatuses. J. Vahtra kaas. 84 lk. Hind kr. 1.80. Komplekt (8 eks.) ühes ühekordse ettekandeloaga kr. 15.80. Laenutamise õigus kuulub ainult kirjastusele. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

„Tänapäev“ nr. 3 — juuni — 1935.

Heinrich Heine: Saksamaa. Talvemuistend. Satiiriline poem. Tõlkinud Ants Oras. Rikkalike illustratsioonidega. 112 lk. Hind kr. 2.—. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Villem Ridala: Meretäht. Luuletused. 116 lk. Hind kr. 1.50. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Haanja Munamägi — Turistide Mekka. Lühike ülevaade Baltimaade kõrgeimast tipust ja selle ligemast ümbrusest. Album-koguteos, 88 lk., 41 pilti, kaart, skeem. Toimetanud Rud. Leiman ja Edgar Piir.

Haanja rahvaraamatukogu seltsi „Koidu“ kirjastus, 1925. a. Hind 25 senti, kriitpaberil 50 senti.

Tõutervishoid ja rahva tulevik. Elav Teadus nr. 43. Kirjutanud dr. med. Hans Madisson. 116 lk., 42 joonise ja skeemiga. Hind 1 kr. Elava Teaduse aastatellijail 75 senti.